

Valsts izglītības
satura centrs

Metodiskie ieteikumi, gatavojoties 2022. / 2023. mācību gada eksāmenam latviešu valodā 9.klasei

Ieva Āne-Miķelsone
Inga Zemīte

Ieteikumi, gatavojoties 2022. / 2023. mācību gada eksāmenam latviešu valodā 9.klasei

Metodiskā materiāla uzbūve:

I Eksāmena darba uzbūve

II Eksāmena darba saturs un vērtēšana

III Pirmā daļa - teksta satura un valodas līdzekļu analīze

IV Skolēnu atbilžu izvērtējuma piemēri

**V Ieteikumi skolēnam, veicot teksta satura un valodas līdzekļu analīzes
uzdevumus**

VI Otrā daļa - tekstveide (pārspriedums)

VII Trešā daļa- mutvārdu runa

VIII Avoti pašmācībai

IX Eksāmena 2. un 3.daļas vērtēšanas kritēriji

I Eksāmena darba uzbūve

Eksāmens sastāv no rakstveida daļas un mutvārdu daļas.

Rakstveida daļa veidota no 2 daļām – tekstu analīzes un tekstveides (pārsprieduma) (skat. 1. tabulu).

Mutvārdu daļa sastāv no runas un atbildēm uz jautājumiem.

Daļa		Uzdevumu skaits	Maksimālais punktu skaits	Daļas īpatsvars (%)	Izpildes laiks
Rakstveida	1. Teksta satura un valodas līdzekļu analīze	15 – 20	50	50	120 min
	2. Tekstveide	1	30	30	80 min
Mutvārdu	3. Runa un atbildes uz jautājumiem	1	20	20	10 min

1. tabula

Pirmajā (rakstveida) daļā skolēns demonstrē savas zināšanas un prasmes saistībā ar lasīšanas un rakstīšanas valoddarbības prasmēm.

Otrajā (rakstveida) daļā skolēns raksta pārspriedumu.

Trešajā (mutvārdu) daļā skolēns demonstrē prasmes saistībā ar runāšanas un klausīšanās valoddarbības prasmēm, uzstājoties ar loģisku un argumentētu mutvārdu runu un atbildot uz jautājumiem par runas tematu.

Eksāmena rakstveida un mutvārdu daļas norisinās neatkarīgi. Rakstveida daļu visi skolēni valstī pilda vienlaikus.

Mutvārdu daļas uzdevums, atbilstoši skolēnu skaitam skolā, var tikt īstenots vairākās dienās pēc rakstveida daļas uzdevumu izpildes.

II Eksāmena darba saturs un vērtēšana

Eksāmena saturs tiek veidots atbilstoši Ministru kabineta 2018. gada 27. novembra noteikumu Nr. 747 “Noteikumi par valsts pamatzglītības standartu un pamatzglītības

programmu paraugiem” prasībām valodu jomā (latviešu valoda) 2. pielikumam “Sasniedzamie rezultāti valodu mācību jomā, beidzot 3., 6. un 9. klasi”.

Eksāmens ir vienots visām Latvijas skolām, kur skolēni iegūst vispārējo pamatizglītību. Eksāmena saturs ir veidots, pamatojoties uz iepriekšminētajā normatīvajā aktā definētajiem satura moduļiem, lielajām idejām un sasniedzamajiem rezultātiem.

Vērtēšanas saturu raksturo trīs kategorijas:

- 1) sasniedzamo rezultātu veids un grupa;
- 2) satura modulis;
- 3) izziņas darbības līmenis.

Eksāmena saturs ir veidots, lai pārbaudītu un novērtētu skolēna iegūtās zināšanas un izpratni latviešu valodā, prasmes un ieradumus, tāpēc plānotie sasniedzamie rezultāti ir apkopoti šādos SR veidos:

- 1) zināšanas un izpratne;
- 2) prasmju grupas;
- 3) vērtībās balstīti ieradumi.

Zināšanu un izpratnes pārbaudei ir paredzēti uzdevumi, kuros skolēns analizē tekstu, demonstrējot zināšanas un izpratni par tekstā ietverto saturu un valodas lietojuma kontekstu, valodas līdzekļu lietojumu, ortogrāfijas un interpunkcijas jautājumiem.

Prasmju apguvi raksturo četras SR grupas, kas attiecināmas uz skolēna snieguma pārbaudi gan mutvārdos, gan rakstveidā:

- 1) tekstveide;
- 2) argumentēšana;
- 3) valodas kvalitāte;
- 4) mutvārdu saziņa.

Ieradumu vērtēšanai ir nozīmīgi novērot skolēna darbību ilgāka laikposmā, eksāmenā ieradumi netiek novērtēti tiešā veidā, taču mācību procesā mērķtiecīgi veidoti ieradumi var ietekmēt skolēnu sniegumu eksāmenā, piemēram, ieradums skaidri un saprotami izteikt savas domas, ieradums paust tikai pārbaudītu, uzticamu un pašam saprotamu informāciju u.c., tāpēc ieradumi tiek vērtēti netieši, ietverot tos vērtējuma noteiktos prasmju kritērijos.

Eksāmena saturs ir pakārtots trim satura vienībām (moduļiem), kas veido strukturāli saturisko ietvaru plānotajiem skolēnam SR latviešu valodā atbilstoši standartam un ko raksturo trīs lielās idejas.

Satura moduļi un to īpatsvars eksāmenā.

Satura modulis	Īpatsvars (%)
Saziņa kontekstā	30% +/- 10%
Teksts un tekstveide	30% +/- 10%

Valodas struktūra	40% +/- 10%
-------------------	-------------

Skolēna zināšanas, prasmes un kompetences tiek pārbaudītas četros kognitīvās (izziņas) darbības līmeņos atbilstoši novēroto mācīšanās rezultātu taksonomijai (SOLO), kurā skolēna sniegums tiek raksturots, analizējot struktūrelementu skaitu un saišu kvalitāti starp šiem struktūrelementiem. Izziņas darbības līmeņu apraksts ir pielāgots eksāmenam un to raksturojums un īpatsvars ir aprakstīts valsts pārbaudes darba programmā.

III Pirmā daļa - teksta satura un valodas līdzekļu analīze.

Norise

Eksāmena 1.daļā skolēnam jāizlasa daiļliteratūras vai informatīva rakstura teksts vai teksta fragments un jāveic teksta satura un valodas līdzekļu izpratnes/analīzes uzdevumi. Uzdevumi ir tematiski saistīti ar doto tekstu. 1.daļai (teksta izlasīšanai un uzdevumu veikšanai) skolēnam ir 120 minūtes laika.

Veicot uzdevumus, skolēnam jādemonstrē lasīšanas, valodas sistēmas izpratnes un rakstīšanas prasmes, tiek vērtēta gan teksta satura izpratne un zināšanas par tajā izmantotajiem valodas līdzekļiem, gan prasme izpildīt uzdevumos ietvertos nosacījumus.

Uzdevumu atbildes jāieraksta eksāmena darba lapā tam paredzētajā vietā tūlīt aiz uzdevuma. Katra atsevišķa uzdevuma izpildei skolēnam paredzētas vismaz/apmēram 5 minūtes laika.

Uzdevumu skaits, saturs, secība atkarīga no konkrētā piedāvātā teksta satura, tajā izmantotajiem valodas līdzekļiem, uzdevumu sarežģītības. Uzdevumi nav tipveida, tāpēc skolēnam ir iespēja demonstrēt savas patiesās valoddarbības prasmes (lasīt, rakstīt), nevis iemācīties pēc parauga izpildīt noteikta veida uzdevumus. Kopā iekļauti 15 - 20 uzdevumi ar dažādu izziņas līmeņa pakāpi.

Ar speciālu piktogrammu atzīmēti tie uzdevumi, kuru atbildēs vērtē ne tikai atbildes saturu, bet arī valodas kvalitāti (skolēna atbildes teksta atbilstību gramatikas, ortogrāfijas un interpunkcijas normām).

Kādi ir uzdevumi, kas tajos jāzina/jāprot?

Lai sasniegtu MK noteikumu Nr. 747 2. pielikumā "Sasniedzamie rezultāti valodu mācību jomā, beidzot 3., 6. un 9. klasi" norādītos sasniedzamos rezultātus, skolēnam mācību procesā jāapgūst/jāveic virkne jēzienu/darbību. Eksāmenā nav iespējams pārbaudīt pilnīgi visas šīs zināšanas un prasmes, taču izlases kārtībā, atbilstoši izvēlētajam tekstam, satura moduļu proporcijai un izziņas līmeņiem tiek izvēlēti testelementi,

kas tiek iekļauti uzdevumu saturā. Ar paraugu tam, kādā veidā katrs testelements atbilst noteiktam SR vai tā daļai, var iepazīties [“Valsts pārbaudes darba parauga”](#) 3.nodaļā “Valsts pārbaudes darba programmas paraugā iekļauto uzdevumu raksturojums”.

Uzdevumu formulējumi ir kompleksi, tajos var būt iekļautas vairākas izziņas darbības. Uzdevumu formulējumos var būt ietverti ievadteikumi un/vai norādījumi, kas palīdz saprast uzdevuma saturisko ievirzi, var būt norāde par atbildes apjomu, norāde par to, vai atbilde meklējama tieši lasītajā tekstā u.tml.

Lai sekmīgi paveiktu uzdevumus, skolēnam jāsaprot dažādu izziņas līmeņu rīcības vārdi un jāprot veikt atbilstošās darbības.

1. Izlasīt, iepazīties, atbildēt (brīvā formā), atrast, izrakstīt, izvēlēties (no teksta, no dotiem variantiem), atzīmēt, minēt (no teksta), nosaukt, nošķirt, noteikt (iedalījuma grupu, veidu, morfēmu u.tml.).

Piemēri.

Atbildi uz jautājumiem!

<i>Jautājums/nosacījums</i>	<i>Komentārs</i>
Ko alpīnisti centās sev iegālvot, kad kļuva nepārvarami grūti?	Skolēnam brīvā formā jāsniedz atbilde uz jautājumu atbilstoši teksta saturam, skolēns var izmantot atbilstošu teikumu no teksta vai formulēt atbildi saviem vārdiem, atbildes apjoms nav norādīts, tiek vērtēta tikai saturiskā atbilstība.
Izraksti no teksta 3. rindkopas apzīmētāju, kas raksturo <i>snieguni, klajumu un nogāzi!</i>	Skolēnam jāatrod tekstā atbilstošie vārdu savienojumi un jāizraksta tekstā lietotie apzīmētāji, ierakstot atvēlētajā vietā tieši tādā formā, kā tie lietoti tekstā.
Iepazīsties ar vārda taustīties nozīmēm! Izvēlies un atzīmē ar X to nozīmi, kādā lietots šis vārds 1.teksta 1. rindkopā! Pamato savu izvēli vienā teikumā!	Kompleksā uzdevuma nosacījumi attiecas uz dažādiem izziņas līmeņiem. Skolēnam jāizlasa norādītā teksta rindkopa un dotie nozīmes skaidrojumi, jāizvēlas atbilstošais un jāatzīmē ar norādīto zīmi atvēlētajā vietā. Nosacījums “pamato” jau attiecas uz 4.izziņas līmeni.

2. Aprakstīt, grupēt, izskaidrot, klasificēt, raksturot, pārveidot, uzrakstīt.

Piemēri.

<i>Nosacījums</i>	<i>Komentārs</i>
Izraksti no teikuma frazeoloģismu un izskaidro tā nozīmi!	Kompleksā uzdevuma nosacījumi attiecas uz dažādiem izziņas līmeņiem. Skolēnam jāatrod teikumā frazeoloģisms un tas precīzi jānoraksta, ierakstot atvēlētajā vietā (1.izziņas līmenis), taču piedevām jāizskaidro tā nozīme, veidojot formulējumu pašam. Katra no šīm darbībām tiek vērtēta atsevišķi.
Pārveido un uzraksti doto teikumu tā, lai tajā būtu tiešā runa ar piebildi teikuma sākumā!	Skolēnam jāpārraksta teikums, izvēloties tiešajai runai atbilstošu interpunkciju un lielo sākumburtu lietojumu. Tiks vērtēts izveidotā teikuma saturs un valodas kvalitāte (tai skaitā interpunkcija.
Dodoties uz kalniem dažādās pasaules malās, alpīniste satiek interesantus cilvēkus. Ieraksti tabulā katras valsts iedzīvotājiem raksturīgu īpašību! <i>sentimentāli, lišķīgi, viesmīlīgi, izpalīdzīgi, toleranti</i> (sarakstā ir lieki vārdi).	Skolēnam atbilstoši lasītā teksta saturam jāizvēlas no saraksta īpašība un jāieraksta atvēlētajā vietā. Lai izdarītu izvēli, skolēnam jāprot domās raksturot tekstā minētos cilvēkus un salīdzināt savu raksturojumu ar dotajām īpašībām.

3. Analizēt, novērtēt, pamatot, pierādīt, papildināt, piedāvāt (savu variantu), salīdzināt, secināt, veidot (konstruēt).

Piemēri

<i>Nosacījums</i>	<i>Komentārs</i>
Tekstā ir lietots vārds <i>sniegs</i>. Iesaistot vārdu paša sacerētos teikumos, pierādi, ka <i>sniegs</i> ir homoforma*! Ieraksti vārdšķiras nosaukumu tam paredzētajā ailē!	Skolēnam ir dota vajadzīgā informācija (jēdziena homoforma skaidrojums, tabula, kas strukturē atbildi), skolēnam jāiesaista dotais vārds teikumā, jānosaka šī vārda vārdšķira savā teikumā, tad attiecīgi jānovērtē, kā iesaistīt šo vārdu tā, lai tas būtu citas vārdšķiras vārds ar atšķirīgu nozīmi. Atbildēs tiek vērtētas zināšanas un izpratne, bet netiek vērtēta valodas kvalitāte.
Izraksti no atbildes uz 4. jautājumu salikteni! No kuriem diviem vārdiem šis saliktenis veidots?	Kompleksā uzdevuma nosacījumi attiecas uz dažādiem izziņas līmeņiem. Skolēnam jāatrod teikumā saliktenis un tas jānoraksta, ierakstot atvēlētajā vietā (1.izziņas līmenis), taču piedevām jāprot analizēt salikteņa morfoloģisko uzbūvi un leksisko nozīmi, lai saprastu, no kuriem vārdiem tas veidots.

4. Formulēt, iekļaut, iesaistīt (tekstā), izmantot, pārveidot, veidot, uzrakstīt, radīt, reflektēt, izvērtēt.

Piemēri.

<i>Nosacījums</i>	<i>Komentārs</i>
Uzraksti divus iemeslus, kāpēc alpīniste ir apņēmusies sasniegt kalna virsotni!	Skolēnam jāsaprot teksta saturs, atbilstoši teksta saturam rakstiski jānosauc tekstā minētie iemesli. Dotajā tekstā var būt izmantots līdzīgs formulējums, var arī nebūt - atbilde jāformulē pašam, izprotot tekstu. Formulējumiem nav jābūt identiskam kā tekstā, bet jāatbilst teksta saturam. Ja formulējums ir līdzīgs teikumam tekstā, tam jāatšķiras vismaz ar 1 vārdu.

Uzraksti vienā teikumā, kā Kristīne jūtas kalnos, un iesaisti šajā teikumā trīs vienlīdzīgus teikuma locekļus!	Skolēnam jāveido savs atbildes teikums atbilstoši teksta saturam, tekstā viena atbilstoša teikuma nav. Skolēnam jāiesaista teikumā atbilstoša satura vienlīdzīgi teikuma locekļi. Piktogramma pie uzdevuma rāda, ka atbildē tiks vērtēta arī valodas kvalitāte, tai skaitā interpunkcija.
Veido saliktus teikumus, turpinot iesākto domu! Liec nepieciešamās pieturzīmes!	Skolēnam pašam jāveido teikumi, atbilstoši dotajiem norādījumiem. Uzdevumam nav tieša sakara ar teksta saturu, tāpēc saturiski skolēns var izmantot iedvesmai lasīto tekstu vai izteikt savu viedokli. Tiks vērtēta teikumu atbilstība norādītajai uzbūvei un valodas kvalitāte.

Lai veiktu uzdevumos norādītās darbības un parādītu valodas sistēmas izpratni, skolēniem

1) jāsaprot valodas līdzekļu nosaukšanai izmantotie **jēdzieni** (piemēram, lietvārds, salikts teikums, iespraudums, sinonīmi, frazeoloģisms),

2) jāsaprot gramatikas jēdzieni (piemēram, vārddarināšana, vokatīvs, vēlējuma izteiksme),

3) jāprot saskatīt tekstā un izmantot savā valodā šo jēdzienu nosauktos valodas līdzekļus, **veikt darbības** (piemēram, atvasināt, sadalīt morfēmās).

Svarīgākie jēdzieni.

Morfoloģijā	vārddarināšana, morfoloģija, morfēma, (sakne utt.), morfēmu nosaukumi celms, izskaņa, pirmatnīgs vārds, atvasināts vārds, radniecīgi vārdi, saliktenis, darināt/atvasināt, sadalīt morfēmās, pamatforma, patstāvīgs vārds, palīgvārds, vārdšķira, vārdšķiru nosaukumi (lietvārds, īpašības v. utt.), vārdšķiru sīkāks iedalījums (īpašvārds, personu vietniekvārdi, kārtas skaitļa vārdi u.tml.), dzimte, skaitlis, lokāms/nelokāms vārds, locījumi, locīt, līdzskaņu mija, atgriezenisks, salīdzināmās pakāpes, noteiktā/nenoteiktā galotne, deklinācija, konjugācija, darbības vārdu kārtā, laiks (t.sk. vienkāršais un saliktais), izteiksme (īstenības, atstāstījuma utt.), darbības vārda divdabju formas.
Sintaksē	vārdu savienojums, teikums, stāstījuma, jautājuma, izsaukuma, vēlējuma, rosinājuma tiekumi, vienkāršs teikums (papašināts un nepaplašināts), salikts tiekums (sakārtots, pakārtots, jaukts), palīgteikums, vienlīdzīgi palīgteikumi, saiklis, bezsaikļa saistījums, teikuma locekļu jēdzieni (virsloceklis, palīgloceklis, teikuma gramatiskais centrs, izteicējs utt.), atkārtoti vārdi, vienlīdzīgi teikuma locekļi, vispārinātājvārds, savrupinājums, pielikums, pielikuma grupa, paskaidrojošo vārdu grupa, divdabja teiciens, iespraudums, iestarpinājums,

	tiešā runa, piebilde, netiešā runa, pieturzīme un pieturzīmju nosaukumi (punkts, komats, pēdiņas, daudzpunkte utt.).
Leksikā un saziņas stila izvēlē	leksika = vārdu krājums, vārda nozīme (tiešā, pārnestā), viennozīmīgi un daudznnozīmīgi vārdi, stilistiski neitrāli un ekspresīvi vārdi, sinonīmi, antonīmi, homonīmi, svešvārdi = internacionālismi, aizguvumi, barbarismi, vecvārdi, apvidvārdi, jaunvārdi, termini, poētismi, deminutīvi, sarunvalodas vārdi, žargonismi, vienkāršrunas vārdi, frazeoloģismi.

Saziņā, valodas nozīmes un lietojuma izpratnē un tekstveidē	dzimtā valoda, valsts valoda, svešvaloda, dialekts, izloksne, valodas funkcionālie stili (zinātniskais, publicistikas, daiļliteratūras, sarunvalodas), žargons, saziņas situāciju raksturojoši jēdzieni (formāla vai neformāla saziņa, adresāts utt.), saziņas līdzekļi (verbāli, neverbāli), monologs, dialogs, dažādu tekstu žanru nosaukumi (vēstule, intervija utt.), daiļliteratūras žanru nosaukumi (stāsts, pasaka utt.), temats, problēma, atslēgas vārds, galvenā doma, apgalvojums, pamatojums, piemērs, arguments, fakts, secinājums, atziņa, rakstura īpašība, virsraksts, jautājums, atbilde, rinda, rindkopa.
---	--

Piemēri jēdzienu lietojumam uzdevumu formulējumos.

Uzraksti vienā teikumā, kā Kristīne jūtas kalnos, un iesaisti šajā teikumā trīs **vienlīdzīgus teikuma locekļus!**

Izraksti no teksta 3. rindkopas **apzīmētāju**, kas raksturo sniegputeni, klajumu un nogāzi!

Veido **saliktus teikumus**, turpinot iesākto domu!

Izraksti no teikuma **frazeoloģismu** un izskaidro tā nozīmi!

Pārveido un uzraksti doto teikumu tā, lai tajā būtu **tiešā runa ar piebildi** teikuma sākumā!

Izlasi vēlreiz teksta otro **rindkopu** un veic uzdevumus!

Teikumā izmanto **iespraudumu**!

Izraksti no **atbildes** uz 4. jautājumu salikteni!

Teksta satura un valodas līdzekļu analīzes daļas vērtēšana

<i>Komentārs</i>	<i>Nosacījums (piemērs)</i>	<i>Atbildes (piemērs)</i>
Skolēnu atbildes tiek vērtētas saskaņā ar konkrētajiem uzdevumiem izstrādātiem uzdevumu vērtēšanas kritērijiem un atbilžu piemēriem. Punktu skaits, ko skolēns var iegūt par uzdevumu, ir atkarīgs no vērtējamo testelementu skaita kompleksā uzdevumā. Daļā uzdevumu vērtēšanas kritēriji paredz vienīgo iespējamo pareizo atbildi vai noteiktus atbildes variantus. Daļa uzdevumu paredz, ka atbildi novērtē vērtētājs pēc dotajiem kritērijiem un piemēriem/ievirzes.	Izraksti no šī fragmenta nosacījumam atbilstošu piemēru! (3 punkti)	Par katru pareizi izrakstītu piemēru – 1 p.
	<i>Izraksti vārdam “dodamies” divus sinonīmus!</i>	<i>ejam, traucamies</i>
	<i>Izraksti vārdam augšup antonīmu!</i>	<i>lejšup; metru</i>
	<i>Izraksti vienu svešvārdu!</i>	<i>realitātes/ kilograms</i>

	Uzraksti vienā teikumā, kā Kristīne jūtas kalnos, un iesaisti šajā teikumā trīs vienlīdzīgus teikuma locekļus! 3 punkti	Par loģiski atbilstošu teikumu – 1 p. Par teikumā iesaistītiem trīs vienlīdzīgiem teikuma locekļiem – 1 p. Par ievērotām literārās valodas, gramatikas, ortogrāfijas, interpunkcijas prasībām – 1 p <i>Reizēm jūtas apjukusi, izmisusi un vienaldzīga (iespējami varianti).</i>
	Veido saliktus teikumus, turpinot iesākto domu! Liec nepieciešamās pieturzīmes! (Uzdevumā jāveido 3 teikumi.)	Par pareizi izveidotu teikumu pēc uzbūves (saliktu) – 1 p. Par ievērotām literārās valodas, gramatikas, ortogrāfijas, interpunkcijas prasībām – 1 p.

Ja skolēna atbildē testelements ir novērtējams, tas tiek vērtēts neatkarīgi no pārējiem testelementiem. Piemēram, skolēns iegūs vienu punktu par iesaistītiem vienlīdzīgiem teikuma locekļiem arī tad, ja teikuma saturs neatbilst teksta saturam un teikumā ir ortogrāfijas un interpunkcijas kļūdas.

Atsevišķos gadījumos kāds testelements nav vērtējams, ja nav paveikta iepriekšējā darbība. Piemēram, nav vērtējams frazeoloģisma skaidrojums, ja nav izrakstīts

frazeoloģisms vai izrakstītā teksta daļa nav frazeoloģisms. Tādā gadījumā vērtēšanas kritērijos ir atbilstoša piezīme un paskaidrojums.

IV Skolēnu atbilžu izvērtējuma piemēri.

<i>Uzdevuma nr. un punkti</i>	<i>Jautājumi/uzdevumi</i>	<i>Skolēnu atbildes aprobācijas darbā</i>
1.uzdevums. (3 punkti)	Atbildi uz jautājumiem! Par katru atbildi atbilstoši teksta saturam - 1p.	
	1.1. Ko alpīnisti centās sev iegalvot, kad kļuva nepārvarami grūti?	1.1. Viņi centās sev iegalvot, “ja jau pirms piecām dienām daži sasniedza virsotni, tad kaut kur ir jābūt iemītām pēdām un cietākam pamatam”. Kad kļuva nepārvarami grūti, viņi centās sev iegalvot - ja jau pirms piecām dienām daži sasniedza virsotni, tad kaut kur ir jābūt iemītām pēdām un cietākam pamatam.
	1.2. Kā alpīnisti sevi iedrošināja bezspēcības brīžos?	1.2. Bezspēcības brīžos alpīnisti palīdzēja cits citam un centās domāt par to, ka viņi drīz sasniegs virsotni. Viņi iedrošināja sevi bezspēcības brīžos, ka jāuzkāpj vēl mazliet ne tik vien sevis, bet arī otra dēļ.
	1.3. Kādā gadījumā alpīnisti būtu palikuši mājās?	1.3. Viņi paliktu mājās, ja pirms kāpiena un došanās ceļā nojaustu visas grūtības, briesmas un mocības, kas viņus sagaida. Alpīnisti būtu palikuši mājās ja jau pirms došanās ceļā nojaustu visas grūtības, kas viņus sagaidīja.

Visos šajos piemēros skolēns ir saņēmis punktu par savu atbildi, jo tās atbilst teksta saturam. Tas, ka piemēros ir gramatikas/ortogrāfijas/interpunkcijas kļūdas vērtējumu neietekmē.

2. uzdevums (2 punkti)

Izlasi teksta fragmentu un uzraksti 2 iemeslus, kāpēc alpīniste ir apņēmusies sasniegt kalna virsotni!

Par katru atbildi iemeslu teksta saturam - 1p.

Teksta fragments, no kura skolēnam iespējams iegūt informāciju un veidot atbildes:

Ik kilograms, kas nests no nometnes uz nometni, ik pēda, kas mīta ledāju sniegā, – tik daudz jau ir paveikts! Īsu brīdi pabūt kalna virsotnē, kurā nekā nav, tikai klints, sniegs, aukstums un vējš – vai tas ir tā vērts? Taču nav gluži tā, ka tur nekā nav. Tajā brīdī, kad uzkāp virsotnē, tur esi tu pats. Tas ir būtiskākais, ko vari te atklāt un iepazīt.

[..] Pārņem bailes. Skatoties pulksteņa altimetrā, ceru ieraudzīt vajadzīgos 7105 augstuma metrus. Jāuzkāpj vēl vismaz simts – vienkārši tāpēc, ka esam apņēmušies uzkāpt virsotnē. Nekādi citi loģiski pamatojumi šeit vairs neder.

Skolēnu atbildes aprobācijas darbā.

Pirmais iemesls ir, ka viņi jau daudz paveikuši un jāpabeidz savu ceļu. Otrais ir, ka tajā brīdī, kad uzkāp virsotnē, tur esi tu pats un tas ir būtiskais, ko var tur atklāt.

Alpīniste ir apņēmusies sasniegt kalna virsotni, jo viņa gribēja paskatīties, kas būs virsotnē. Viņa uzkāpa tik tālu, ka jau līdz kalna virsotnei bija daudz mazāk ceļa un atgriezties jau nebija vērts.

Tajā brīdī, kad uzkāp virsotnē, tur esi tu pats un nevar būt, ka virsotnē nekā nav. Viņa gribēja pārņemt bailes un ieraudzīt 7015 augstuma metrus.

Visos šajos piemēros skolēns ir saņēmis punktus par savu atbildi, jo tās atbilst teksta saturam. Tas, ka piemēros ir gramatikas/ortogrāfijas/interpunkcijas kļūdas, vērtējumu neietekmē.

3.uzdevums. (3 punkti)

Uzraksti 1 teikumā, kā Kristīne jūtas kalnos, un iesaisti šajā teikumā trīs vienlīdzīgus teikuma locekļus!

Par loģiski atbilstošu teikumu – 1 punkts;

Par teikumā iesaistītiem VTL - 1 punkts;

Par ievērotām literārās valodas, gramatikas, ortogrāfijas, interpunkcijas prasībām - 1 punkts.

Skolēnu atbildes aprobācijas darbā.

<i>Izveidotais teikums</i>	<i>Loģisks teikums</i>	<i>Iesaistīti vienlīdzīgi teikuma locekļi</i>	<i>Ievērotas gramatikas normas</i>
Kalnās alpīnisti jūtas briesmīgi no savām domām, motivējoši no savām grūtībām un ļoti adrenalīni no augstuma.	0	1	0
Lielajos un augstajos kalnos alpīnisti, cilvēki jūtas uzvarējuši, priecīgi.	0	1	1
Alpīniste jūtas kalnos izmisusi, bailīgi un atbildīgi.	1	1	0

Piktogramma norāda, ka uzdevumā tiks vērtēta valodas kvalitāte.

Ja skolēna atbildē testelements ir novērtējams, tas tiek vērtēts neatkarīgi no pārējiem testelementiem.

4.uzdevums (3.punkti)

Izraksti no teksta 3. rindkopas apzīmētāju, kas raksturo sniegputeni, klajumu un nogāzi!

Apzīmētājs vārds

_____sniegputenis
_____klajumu
_____nogāze

Par katru pareizi izrakstītu apzīmētāju no teksta - 1p.

Skolēnu atbildes aprobācijas darbā.

negantais sniegputenis 1

smagu un raupju klajumu 0 / raupja un smaga sniega klajumu 0 / sniega klajumu 1

ledaina nogāze 0 / ledaināka nogāze 1

Šajos piemēros skolēns uzdevumu veicis pareizi (1) vai neprecīzi (0).

sniegputenis - lūzuma pēc lūzuma 0

klajums - kļūst vēsāks 0

nogāze - pārņem bailes 0

Šajos piemēros skolēns nav sapratis, kas ir apzīmētājs.

5.uzdevums (6 punkti)

Veido saliktus teikumus, turpinot iesākto domu! Liec nepieciešamās pieturzīmes!

Lai sasniegtu kalnu virsotni _____

Vai cilvēki dodas kalnos _____

Sastopoties ar grūtībām _____

Par pareizi izveidotu teikumu pēc uzbūves (saliktu) – 1 p.

Par ievērotām literārās valodas, gramatikas, ortogrāfijas, interpunkcijas prasībām – 1 p.

Skolēnu atbildes aprobācijas darbā.

<i>Izveidotais teikums</i>	<i>Izveidots salikts teikums</i>	<i>Ievērotas gramatikas normas</i>
Lai sasniegtu kalnu virsotni ir jābūt mērķtiecīgai, pārliecinātai par savām spējām.	1	0
Lai sasniegtu kalnu virsotni, vajag tikai savākt spēkus un doties tālāk, uz augšu.	1	1
Cilvēki dodas kalnos, lai saprast sevi, savas domas un arī lai būt mierīgākam.	1	0

Cilvēki dodas kalnos, jo viņi ir apņēmušies uzkāpt virsotnē.	1	1
Sastopoties ar grūtībām, domas un emocijas ņem kontroli par tevis.	0	0
Sastopoties ar grūtībām, nedrīkst padoties.	0	1
Sastopoties ar grūtībām, kuras nevaram pārvarēt, nevajag krist izmisumā.	1	1

6.uzdevums (2 punkti)

Izraksti no teikuma frazeoloģismu un izskaidro tā nozīmi!

*Jautāju sev, kas tas ir – izmisums, bezspēcība vai spītība, kas dzen mūs augšup, neļaujot
mest visam ar roku un griezties atpakaļ?*

Par izrakstītu frazeoloģismu - 1p.

Par skaidrojumu pēc būtības atbilstoši latviešu literārās valodas vārdnīcās fiksētajai
nozīmei* - 1p.

Vērtē, ja frazeoloģismu izraksta kā nedalāmu vārdu savienojumu, nevis teikuma daļu
vai visu teikumu, kurā ir frazeoloģisms.

Ja frazeoloģisms nav izrakstīts, skaidrojumu nevērtē.

Skolēnu atbildes aprobācijas darbā.

<i>Frazeoloģisms</i>	<i>Vērtējums</i>	<i>Frazeoloģisma skaidrojums</i>	<i>Vērtējums</i>
dzen mūs augšup	0	Kaut kas, kas palīdz iet tālāk.	0
izmisums	0	Vilšanās vai neapmierinātība.	0
mest visam ar roku	1	* Nedomāt par kaut kādu problēmu.	0
mest ar roku	1	* Beigt kaut ko darīt, padoties.	1
		* Pamest visu, nenonākot līdz galam.	1

**Atmest (retāk pamest) ar roku (tezaurs.lv)*

1.Ar žestu paust vienaldzību, noraidošu attieksmi (pret ko), neticību (kam).

2. Pārtraukt, neturpināt (ko iesāktu).

7. uzdevums (2 punkti)

Pārveido un uzraksti doto teikumu tā, lai tajā būtu tiešā runa ar piebildi teikuma sākumā!

Jautāju sev, vai šajā miglā atradīsim ceļu atpakaļ, vai sniegputenis neaizputinās mūsu iemīto taku.

Par atbilstoši nosacījumiem pārveidotu teikumu - 1p.

Par ievērotām literārās valodas, gramatikas, ortogrāfijas, interpunkcijas prasībām – 1 p.

Ieskaista arī tiešo runu, kas sadalīta 2 teikumos.

Pēdiņu rakstību ieskaista arī tad, ja abas pēdiņas novietotas augšā.

Skolēnu atbildes aprobācijas darbā.

<i>Izveidotais teikums</i>	<i>Atbilstoši nosacījumiem izveidots teikums</i>	<i>Ievērotas gramatikas normas</i>
Alpīniste jautā sev: „Vai šajā miglā atradīšu ceļu atpakaļ, vai sniegputenis neaizputinās manu iemīto taku?”	1	1
Jautāju sev: „Vai šajā miglā atradīsim ceļu atpakaļ, vai sniegputenis neaizputinās mūsu iemīto taku?”	1	1
Es jautāju sevi: „Vai šajā miglā atradīsim ceļu atpakaļ, vai sniegputenis neaizputinās mūsu iemīto taku?”	1	0

Zini ko- jautāju sev, vai šajā miglā atradīsim ceļu atpakaļ, vai sniegputenis neaizputinās mūsu iemīto taku	0	0
---	---	---

8.uzdevums (3 punkti)

Iepazīsties ar vārda *taustīties* nozīmēm! Izvēlies un atzīmē ar x to nozīmi, kādā šis vārds lietots 1.teksta 1.rindkopā! Pamato savu izvēli vienā teikumā!

Par pareizi atzīmētu nozīmi - 1 p.

Par pamatojumu atbilstoši nozīmei - 1p.

Par ievērotām literārās valodas, gramatikas, ortogrāfijas, interpunkcijas prasībām – 1 p.

Dotie vārda taustīties nozīmju skaidrojumi

1.Vairākkārt taustīt, parasti, ko meklējot, cenšoties ko satvert.

1.1. *pārnestā nozīmē* Vērīgi skatīties; būt vērīgam (par acīm, skatienu).

2. Virzīties, pārvietoties nedroši, orientējoties pēc taustes (par cilvēkiem).

2.1. *pārnestā nozīmē* Darboties, arī būt neziņā par to, kā kas veicams, darāms.

Skolēnu atbildes aprobācijas darbā.

<i>Skolēnu pamatojums</i>	<i>Pareizi atzīmēta vārda nozīme</i>	<i>Pamatojums atbilstoši nozīmei</i>	<i>Ievērotas gramatikas normas</i>
2.Alpīniste neredzēja nekādas pēdas un tāpēc, lai atrastu pēdas un pārliecināties, ka viņa visu dara pareizi, viņai vajadzētu patērēt pārāk daudz spēka un laika.	1	0	0
2.Jo alpīniste daudz skaidroja savas domas un arī teica, ka taustīšanās paņem daudz laika un spēka.	1	0	1

2.Kad viņi uzcēlās, viņi tausta zemi, lai zināt, kur var iet, bet kur nevar, viss ir pārklāts ar sniegu.	1	1	0
2.1.Alpīnistiem ir mērķis sasniegt virsotni, bet viņi tieši nezina, kā kas veicams.	0	1	0

9.1.uzdevums (3 punkti)

Izraksti no šī fragmenta nosacījumam atbilstošu piemēru!

Par katru pareizi izrakstītu piemēru - 1p. (Skolēnam jāievēro - jāizraksta VIENS piemērs.)

Izraksti vārdam “dodamies” divus sinonīmus!

Tekstā lietots apstākļa vārds “tālāk”. Uzraksti tam antonīmu!

Izraksti svešvārdu!

Skolēnu atbildes aprobācijas darbā.

	<i>Napareiza atbilde 0</i>	<i>Daļēji pareiza atbilde 0</i>	<i>Pareiza atbilde 1</i>
2 sinonīmi vārdam “dodamies”	iet / staigāt / iesim	ejam, nonāksim ejam, kāpjām	
antonīms vārdam “tālāk”	apstāties / tagad / atpakaļ		tuvāk
svešvārds	zūst		metrs /realitāte

9.2.uzdevums (4 punkti)

Tekstā ir lietots vārds *sniegs*. Iesaistot vārdu **paša sacerētos** teikumos, pierādi, ka *sniegs* ir homoforma*! Ieraksti vārdšķiras nosaukumu tam paredzētajā ailē!

Par katru teikumu ar atbilstošā nozīmē iesaistītu vārdu - 1p.

Par pareizi uzrakstītu vārdšķiru - 1p.

*Skolēnam dots jēdziena “homoforma” skaidrojums (homoformas ir dažādu vārdšķiru formas, kuru rakstības un izrunas sakritība ir nejauša).

Skolēnu atbildes aprobācijas darbā.

<i>Vārds</i>	<i>Teikums</i>	<i>Iegūtie punkti/komentārs</i>	<i>Vārdšķiraa</i>	<i>Iegūtie punkti/komentārs</i>
sniegs	Mums ziemā bieži ir <u>sniegs</u> .	1 (Atklājas lietvārda nozīme)	lietvārds	1
	Brīžiem vairs nesaprotu, kur debesis, kur mākonis un kur <u>sniegs</u> .	0 (Teikums norakstīts no teksta.)	lietvārds	1
	Vakar visas ielas bija noklājis <u>sniegs</u> .	1	lietvārds	1
	No rīta uzsniga <u>sniegs</u> .	1	lietvārds	1
	Īsu brīdi pabūt kalna virsotnē, kurā ir tikai <u>sniegs</u> , aukstums un vējš.	1	lietvārds	1

sniegs	Tev <u>sniegs</u> , ka rīt mums būs stunda mūzikas korpusā.	0 (Darbības vārda nozīme nav pilnībā izprasta)	darbības v.	1
	Mana mamma <u>sniegs</u> rīt dokumentus, kurus jānodod.	1	darbības v.	1
	Rīt orķestra vadītāja <u>sniegs</u> mums lentes koncertam.	1	darbības v.	1
	Pastnieks <u>sniedza</u> mums vēstules.	0 (Lietota cita vārdforma)	darbības v.	1
	Ik pēda, kas mīta ledāju <u>sniega</u> .	0 (Teikums nav loģisks)	darbības v.	0 (teikumā lietota lietvārda forma)

10.uzdevums (2 punkti)

*Atrodi intervijas tekstā, kāda ir Kristīnes Liepiņas attieksme pret sarežģītiem kalnu maršrutiem un savu kalnos kāpšanas partneri, un formulē to vienā teikumā! **

Par formulētu attieksmi atbilstoši teksta saturam - 1p.

Par ievērotām literārās valodas, gramatikas, ortogrāfijas, interpunkcijas prasībām – 1 p.

Neieskaita atbildi, ja uzraksta, ka tikai pozitīva vai negatīva attieksme. (*Viņas attieksme ir laba. / Viņai ir pozitīva attieksme.*)

Skolēnu atbildes aprobācijas darbā.

<i>Skolēnu atbilde</i>	<i>Iegūtie punkti par formulējumu</i>	<i>Iegūtie punkti par gramatikas normu ievērošanu</i>
Viņa pret katru kalnu maršrutu izturas ar lielu cieņu un bijību un ar savu partneri nopietni gatavojas gan fiziski, gan psiholoģiski.	1	1
Kristīne Lipiņa domā, ka alpīnisms ir noteikti komandas darbs. Kalnos viņa vienmēr ej ar savu vīru Kristapu, tāpēc viņa ir ļoti viņam pateicīga par sadarbīšanos.	0	0
Viņai patīk kalnu maršruti, arī savam kāpšanas partnerim viņa uzticas.	1	1
Kristīnei patika sarežģīti kalnu maršruti, jo varēja pārbaudīt savas spējas, bet kopā ar partneri, kuram viņa uzticējās tas bija vēl interesantāk.	1	0
Viņa saprata ka neies tādus maršrutus, kuros cilvēki vēl nebija jo tas ir bīstami.	0	0

*Publicētajā eksāmena paraugā šis uzdevums ir nedaudz vienkāršāks. (Atrodi intervijas tekstā, kāda ir Kristīnes Liepiņas attieksme pret savu kalnos kāpšanas partneri, un formulē to vienā teikumā!)

11.uzdevums (2 punkti)

Kāpēc, tavuprāt, Kristīne Liepiņa apgalvo, ka “kalnos kāpšana ir ļoti demokrātiska”? Uzraksti pamatojumu vienā teikumā!

Par atbilstošu atbildi ar pamatojumu - 1 p.

Par ievērotām literārās valodas, gramatikas, ortogrāfijas, interpunkcijas prasībām – 1 p.

Skolēnu atbildes aprobācijas darbā.

<i>Skolēnu atbildes</i>	<i>Iegūtie punkti par pamatojumu</i>	<i>Iegūtie punkti par gramatikas normu ievērošanu</i>
Es domāju, viņa tā domā, jo kalnos viss jādara pašiem: izvēlēties kāpšanas ceļu, ierīkot sev nometnes, pieņemt pašiem lēmumus un būt par tiem atbildīgiem.	0	1
Kalnos, lai būtu droši un lai varētu labi kontaktēt ar partneriem ir jābūt demokrātijai.	0	0
Es domāju tas ir demokrātiski, jo kāpšana kalnos ir ļoti bīstami, vajadzīgs partneris un tāpēc visus lēmumus apspriež ar savu partneri.	0	0
Man liekas tas ir tāpēc ka alpenisti visu dara kopā un grupā un tā ir jautrāk.	0	0
Kalnos var kāpt katrs, kas to māc un vēlas.	1	1

12.uzdevums (3 punkti)

Dodoties uz kalniem dažādās pasaules malās, alpīniste satiek interesantus cilvēkus. Atrodi tekstā un ieraksti tabulā katras valsts iedzīvotājiem raksturīgāko īpašību!

Par katru pareizi izrakstītu īpašību - 1p.

Valsts
 12.1. Nepāla un Peru
 12.2. Omāna
 12.3. Jaunzēlande

Rakstura īpašība

Skolēnu atbildes aprobācijas darbā.

<i>Skolēnu atbildes</i>	<i>Iegūtie punkti</i>
12.1. Nepāla un Peru	
Pozitīva attieksme pret dzīvi.	1
Cilvēkiem ir pozitīva attieksme pret cilvēkiem, viņi ir laipni un viesmīlīgi.	0
Ārkārtīgi pozitīva attieksme pret dzīvi, laipni un viesmīlīgi.	0
12.2. Omāna	
Stingri savā ticībā un tradīcijās.	1
Stingri savā ticībā un tradīcijās, tomēr aizvien smaidīgi un izpalīdzīgi.	0

Stingri ticībā un tradīcijās, smaidīgi, izpalīdzīgi.	0
12.3. Jaunzēlande	
Valda augsta līmeņa tolerantums pret svešo, savādo.	1
Augsta līmeņa tolerantums pret svešo.	1

Skolēni zaudējuši punktus, izrakstot nevis vienu raksturīgāko īpašību, bet vairākas. Vērtējumā var būt diskusijas par to, kā jāformulē īpašība, tāpēc publicētajā paraugā uzdevums ir vienkāršāks.*

* Atrodi tekstā un ieraksti tabulā katras valsts iedzīvotājiem raksturīgāko īpašību!
 Ieraksti tabulā katras valsts iedzīvotājiem raksturīgu īpašību!
sentimentāli, lišķīgi, viesmīlīgi, izpalīdzīgi, tolerantī (sarakstā ir lieki vārdi)
 Skolēnam arī šeit jāievēro norādījums izvēlēties VIENU īpašību katras valsts iedzīvotājiem.

13.uzdevums (3 punkti)

Izdomā un uzraksti vienā teikumā, kuras īpašības pietrūkst cilvēkiem, kas, tavuprāt, baidās doties uz citām valstīm un kāpt kalnos! Teikumā izmanto iespraudumu!

Par atbilstošu atbildi 1 teikumā - 1p.

Par iesaistītu iespraudumu - 1p.

Par ievērotām literārās valodas, gramatikas, ortogrāfijas, interpunkcijas prasībām – 1 p.

Skolēnu atbildes aprobācijas darbā.

<i>Skolēnu atbildes</i>	<i>Punkti par atbilstošu atbildi</i>	<i>Punkti par iesaistītu iespraudumu</i>	<i>Punkti par gramatikas normu ievērošanu.</i>

Manuprāt, tādiem cilvēkiem pietrūkst drošības.	1	1	1
Pirmkārt, drosmi, motivāciju.	0	1	0
Manuprāt, cilvēkiem pietrūkst drosmes, spēja komunicēt un uzticēties cits citam.	1	1	0
Manuprāt, tie ir bailīgi cilvēki un viņi vispār negrib uzzināt un uzsākt kaut ko jaunu.	0	1	1
Cilvēkiem ir baili, jo nav pārliecība, bet, piemēram, citiem nav finanšu iespējas aizbraukt uz citu valsti.	1	1	0

14.uzdevums (3 punkti)

Izraksti no atbildes uz 4.jautājumu* salikteni! No kuriem 2 vārdiem šis saliktenis veidots?

Saliktenis _____

No kuriem vārdiem veidots: 1. _____ 2. _____

Par izrakstītu salikteni - 1p.

Par katru pareizu vārdu, no kuriem veidots saliktenis - 1p.

Atbildi nevērtē, ja izrakstītais vārds ir saliktenis, bet nav izrakstīts pēc nosacījuma.

Skolēnu atbildes aprobācijas darbā.

<i>Prasītā forma</i>	<i>Skolēna atbilde</i>	<i>Iegūtie punkti</i>
Saliktenis	likumsakarības	1
No kuriem vārdiem veidots:	1. likums	1
	2. sakarība	1

*Publicētajā paraugā izmantots cits teksta fragments, skolēnam jāaskata saliktenis *viesmīlība*. Veidots no vārdiem *viesis* un *mīlēt*.

15.uzdevums (6 punkti)

Veido iederīgu vārdu un vārda formu no piedāvātajiem vārdiem!

1.	Apģērbam un apaviem (0) kalnos ir milzīga nozīme.	kalni
2.	Pēc lūzuma brīža ir atkal _____ un jādodas tālāk.	saņemties
3.	Mēs rāpāmies un _____ uz priekšu.	taustīties
4.	Šajā _____ miglā zūd realitātes izjūta.	blīva
5.	Sekodami pēdām un _____ nenomaldīties, dodamies tālāk.	censties
6.	Drīz būsim _____ virsotnē.	viss un augstākā
7.	Vēl būs jāpiedzīvo daudz _____.	grūtības

Skolēnu atbildes aprobācijas darbā.

<i>Nr.p.k.</i>	<i>Skolēna izveidotā forma</i>	<i>Iegūtie punkti</i>
1.	saņemas	0
	jāsaņemās	0
	jāsaņemties	0
	jāsaņemmas	1
2.	taustāties	0
	taustījāties	0
	taustījāties	1
3.	blīvā	0
	blīvajā	1
4.	cenšamies	0
	censdamies	0
	cenzdamies	1
	cenšoties	1

5.	visaugstākā	0
	visaugstākajā	1
6.	grūtības	0
	grūtību	1

V Ieteikumi skolēnam, veicot teksta satura un valodas līdzekļu analīzes uzdevumus

Lasi uzmanīgi!

1.	Vispirms izlasi uzdevumus, lai zinātu, kam pievērst uzmanību, lasot tekstus!
2.	Izpēti, kuri uzdevumi attiecas uz pirmo, kuri - uz otro tekstu!
3.	Nesāc veikt uzdevumus pirms tekstu izlasīšanas!
4.	Uzmanīgi izlasi tekstus, vari pasvītrot tekstā atslēgas vārdus vai būtisku informāciju.
5.	Sākot veikt uzdevumus, vēlreiz uzmanīgi lasi katra uzdevuma nosacījumus, pievērs uzmanību atslēgas vārdiem uzdevuma formulējumā (tu vari tos pasvītrot vai apvilkt)!

Kompleksu uzdevumu sadali soļos!

1.solis	Kas man jāizdara vispirms, kas tālāk?
---------	---------------------------------------

2.solis	Kas man jāatrod tekstā?
3.solis	Kas man ar atrasto jādara?

Pievērs uzmanību!

1.	Vai nepieciešamā informācija tev jāatrod tekstā?
2.	Vai informācija jāizraksta no teksta (ja teksti ir vairāki, pievērs uzmanību, no kura teksta?)
3.	Vai informācija jāsecina un jāizdomā pašam?

Neraksti lieku!

1.	Ja uzdevumā norādīts izrakstīt vārdu, vārdu savienojumu vai frazeologismu, raksti tieši to , kas prasīts, nevis veselu teikumu vai teikuma daļu!
2.	Ja ir teikts izrakstīt vienu piemēru, noteikti raksti tieši vienu piemēru, nevis divus!

Rakstot teikumus, ievēro!

1.	Ja atbilde jāsniedz teikumā, raksti pilnu teikumu! Tas var būt pavisam vienkāršs teikums, tomēr ievēro: pilnā teikumā ir teikuma gramatiskais centrs un viens pats palīgteikums bez galvenās daļas nav pilns teikums.	<i>Viņa centās sasniegt savu mērķi.</i> Ir pilns teikums. <i>Mērķa dēļ.</i> Nav pilns teikums. <i>Lai sasniegtu mērķi.</i> Nav pilns teikums. <i>Viņa centās uzkāpt kalnā, lai sasniegtu mērķi.</i> Ir pilns teikums.
2.	Uzdevumos, kuros jāveido noteiktas struktūras teikums un/vai jāiesaista	Piemērs. <i>Izdomā un uzraksti vienā teikumā, kuras īpašības pietrūkst</i>

	vārdi vai sintaktiskas konstrukcijas, būvē savu atbildi pakāpeniski!	<i>cilvēkiem, kas, tavuprāt, baidās doties uz citām valstīm un kāpt kalnos! Teikumā izmanto iespraudumu!</i> • Izcel uzdevumā atslēgas vārdus! • Vispirms izdomā (tātad izdomā, nevis sameklē tekstā), kuras īpašības šiem cilvēkiem trūkst. Piemērs: Uzdrīkstēšanās. • Pasaki savu atbildi vienā teikumā! Piemērs: Šiem cilvēkiem trūkst uzdrīkstēšanās. • Izdomā, kā savā teikumā iesaistīt iespraudumu! Piemērs: Manuprāt, šiem cilvēkiem trūkst uzdrīkstēšanās. • Tā kā uzdevums apzīmēts ar piktogrammu, kas nozīmē, ka tiks vērtēta arī valodas kvalitāte, īpaši rūpīgi izvērtē pareizrakstību un pieturzīmes savā teikumā!
--	---	--

Citi padomi.

1.	Nebaidies ķerties pie uzdevuma, ja kādu no kompleksa uzdevuma nosacījumiem nesaproti vai nejūties par to droši!	Uzsākot darīt, dažkārt iespējams nonākt pie atbildes.
2..	Nekad neatstāj uzdevumam atvēlēto vietu tukšu (uzdevumu neizpildītu),	Arī tad, ja uzdevums būs daļēji izpildīts, dažkārt saņemsi punktu.

	centies uzdevumu paveikt savu zināšanu un prasmju robežās!	
3.	Nesarežģī savas atbildes bez vajadzības!	Iepriekšējā piemēra gadījumā tu varētu atbildēt arī ar teikumu “Cilvēkam, kuram bail kāpt kalnos, protams, trūkst drosmes.” vai ar teikumu “Manuprāt, tādiem cilvēkiem, kas baidās doties uz citām, vēl neiepazītām vietām un kāpt kalnos, iespējams, trūkst uzdrīkstēšanās, lai kā viņi vēlētos ceļojumā doties, un tāpēc viņi to tomēr nedara.” Ja pirmais variants ir pilns teikums, kas precīzi atbild uz jautājumu, tikai jāmāk lietot pareizas pieturzīmes saliktā teikumā, tad otrais variants jau ir nepamatoti plašs un sarežģīts, turklāt ir daudz vairāk iespēju kļūdīties ortogrāfijā un interpunkcijā.
4.	Ja tekstā ir vārdi, kuru nozīmi tu nezini, centies tos saprast pēc konteksta, uztvert teksta saturu kopumā!	Ja tu nezini, kas ir <i>klēts</i> , bet lasi, ka tai ir logs, tu vari secināt, ka tā ir ēka. Iespējams, ar to pietiek vispārīgai teksta izpratnei.

VI Otrā daļa – tekstveide (pārspriedums)

Uzdevums skolēnam

Izvēlies vienu no piedāvātajiem tematiem un uzraksti pārspriedumu! (250 – 300 vārdi)

Tīrrakstā uzraksti izvēlētajā temata virsrakstu!

Argumentācijai izmanto vismaz 2 - 3 kultūras/literatūras faktus un personisko pieredzi!

Skolēnam ir iespēja veidot nelielu uzmetumu (uzrakstīt plānu vai veikt jebkāda cita sev piemērota veida plānošanas pierakstus). Uzmetums netiek vērtēts.

Tīrrakstā jāuzraksta sava izvēlētajā temata virsraksts.

Rakstot tīrrakstā sava pārsprieduma tekstu, jāievēro teksta dalījums rindkopās (vismaz 4 rindkopas, skat. sīkāku skaidrojumu nodaļā “Pārsprieduma uzbūve”) .

Tekstā jāatklāj savs viedoklis, pamatojumam jāizmanto sava pieredze un kultūras/literatūras fakti (kopā vismaz 3 fakti).

Visai 2.daļai no temata izvēles līdz pabeigtam pārspriedumam ir atvēlētas 80 minūtes laika.

Kas ir pārspriedums?

Uzdevuma pamatā ir SR valodu mācību jomā, kas nosaka, ka skolēns “patstāvīgi izvirza mērķi un organizē teksta plānošanas procesu, izvēloties sev piemērotu ideju un domu pieraksta veidu, raksta pārspriedumu un argumentēto eseju” (VL 9.2.1.3).

Saistītie sasniegtie rezultāti (VL 9.1.1.6; 9.1.1.7; VL 9.1.1.9) paredz, ka skolēns prot paust un raksturot emocijas, pamatot savu viedokli, integrēt, interpretēt un strukturēt informāciju, saskatīt cēloņsakarības, kā arī variēt sava rakstu darba saturu, uzbūvi un apjomu atkarībā no saziņas veida rakstu formā (šajā gadījumā – atbilstoši izvēlētajam tematam un pārsprieduma prasībām).

Pārspriedums ir domrakstu žanrs, kura pamatā ir pārdomās iegūts atzinums, spriedums, vērtējums (skat. vārdnīcas Tezaurs.lv skaidrojumu vārdam “pārspriedums”). Pārspriedumā parasti tiek analizēta kāda problēma, par kuru sakopoti fakti un argumentācija, tiek pausta sava attieksme, vērtējums un interpretācija. Domas virzība pārspriedumā ir problēma (apgalvojums/jautājums) - tās iztīrījums (pamatojums/atbilde) – secinājums.

Pārsprieduma teksta struktūra

Pārspriedums sastāv no ievada, galvenās daļas (jeb iztīrījuma) un nobeiguma. Pārspriedumā ir 3-5 rindkopas.

Ievads - 1.rindkopa. Ievadu parasti sāk ar teikumu/dažiem teikumiem, kas veido sasaisti ar tematu un/vai pamato temata aktualitāti.

Piemērs

Kalnu virsotnes vilina daudzus, tomēr virsotnes nav tikai kalniem. Arī cilvēka dzīvei ir savas virsotnes, un laimīgs ir cilvēks, kam izdodas tās sasniegt.

Galvenais teikums ievadā ir tas, kurā formulēta risināmā problēma, vislabāk to darīt apgalvojuma vai jautājuma formā.

Piemērs

Viens no cilvēkiem, kas mani iedvesmo, ir mana vijoles skolotāja.
vai

Robežu starp drosmi un vieglprātību palīdz saskatīt atbildība.

vai

Kas jādara, lai savas dzīves virsotni sasniegtu?

Ievada rindkopai nav jābūt pārāk garai, tai nevajadzētu pārsniegt apmēram 1/5 daļu teksta.

Galvenā daļa – 2., 3., 4. rindkopa.

Galvenajā daļā tiek secīgi pamatots ievadā izteiktais apgalvojums vai sniegta atbilde uz ievadā izvirzīto jautājumu. Katrs jauns arguments, ar ko tiek pamatots apgalvojums, vai katrs jauns spriedums, ar ko tiek atbildēts uz jautājumu, veido jaunu rindkopu. Tradicionāli galvenajā daļā cenšas iekļaut 3 rindkopas, tomēr gadījumā, ja vairāki spriedumi ir ļoti cieši saistīti vai apgalvojumu var pamatot ar diviem spēcīgiem argumentiem, ar divām galvenās daļas rindkopām var būt pietiekami. Atsevišķos gadījumos skolēns var vēlēties galvenajā daļā aplūkot veselus četrus argumentus/spriedumus, tad galvenajā daļā varētu būt četras rindkopas.

Nobeigums – pēdējā rindkopa.

Nobeigumā skolēns izsaka secinājumu, kas izriet no galvenajā daļā pamatotajiem argumentiem/spriedumiem. Nobeiguma secinājumā var apstiprināt ievada apgalvojumu.

Piemērs

Ja cilvēks apzinās savu atbildību pret saviem tuviniekiem, sabiedrību un pret sevi pašu, viņš grūti pamanāmo robežu starp drosmi un vieglprātību spēs saskatīt.

vai

Mana vijoles skolotāja ir mans paraugs, jo viņa mani motivē pilnveidoties šobrīd un izvēlēties savu profesiju nākotnē.

Vari apkopot spriedumus, ar kuriem atbildēts uz izvirzīto jautājumu.

Piemērs

Lai sasniegtu savas dzīves virsotni, ir jābūt plānam, iespējām un mērķtiecībai.

Ja skolēns vēlas, viņš var nobeigumā izteikt arī prognozi, cerību, rosinājumu vai novēlējumu.

Piemērs

...un es ticu, ka viņa turpinās iedvesmot vēl daudzus talantīgus skolēnus.

vai

Plāns man ir, es ceru, ka dzīve man dos pietiekami daudz iespēju un man pašam pietiks mērķtiecības.

vai

Būsim drosmīgi vajadzības gadījumā, tomēr būsim atbildīgi un neriskēsim velti!

Iespējamās kļūdas

- 1.Trūkst kādas no daļām (ievada un/vai nobeiguma).
- 2.Teksts nav sadalīts rindkopās (vai sadalīts daļēji, piemēram, nav atdalīts ievads/nobeigums, visa galvenā daļa sapludināta vienā pārmēru garā rindkopā).
- 3.Teksts mehāniski sadalīts rindkopās, bet to dalījums neatbilst teksta satura loģikai.
- 4.Pārāk vispārīgs apgalvojums pirmajā rindkopā.

Piemērs.

Katram ir vajadzīgs kāds cilvēks, kas iedvesmo.

5.Vispārīgu, trafaretu apgalvojumu virkne (nav saprotams, kuru no tiem skolēns plāno pamatot, parasti šādā gadījumā tas nav skaidrs arī pašam autoram).

6.Apgalvojuma/jautājuma trūkums. Reizēm konkrēts apgalvojums tieši par tematu ir izteikts tikai otrajā rindkopā. Līdz ar to faktiski ievads ir izstiepts divu rindkopu garumā, bieži šādā gadījumā argumentācijai ir atvēlēts pārāk maz vietas un laika, teksta struktūra ir neveiksmīga.

Temata atklāsme pārspriedumā

Pārsprieduma saturam ir jāatbilst izvēlētajam tematom, to nepaplašinot un nesašaurinot, parādot temata izpratni. Skolēns nedrīkst patvarīgi mainīt vai pārformulēt tematu (piemēram, tematā "Cilvēks, kas mani iedvesmo" rakstīt par diviem cilvēkiem vai par Vinniju Pūku).

Pārsprieduma saturā ir izmantojami vēstījuma un/vai apraksta elementi, kas nepieciešami savas pieredzes, attieksmes un faktu atklāšanai, taču tie nedrīkst dominēt, tiem ir pamatojuma nozīme. Ja skolēns saprot tematu virspusēji, uztver tikai tiešo nozīmi (par tematu "Mans ceļš uz virsotni" stāsta savus piedzīvojumus pārgājienā), pārsprieduma vietā raksta aprakstu vai vēstījumu.

Piemērs.

Viss sākās 12.jūnijā, kad mēs piecēlāmies agri un devāmies uz vilcienu...

Pārspriedumā skaidri un saprotami jāparādās rakstītāja attieksmei pret izvirzīto problēmu, izmantoto pieredzi un faktiem. To var izteikt, piemēram, ar vārdiem/frāzēm, kas izsaka piekrišanu/noraidījumu (es piekrītu, ka..., es arī uzskatu, ka..., ir pareizi..., man šķiet, ir labi ..., man nav pieņemami..., es nesaprotu cilvēkus, kas ... u.tml.) , un ar vārdiem/frāzēm, kas raksturo emocijas (mani sajūsmina..., es apbrīnoju..., man patīk..., ir lieliski..., es esmu pateicīgs par ... , man ir skumji par..., ir nožēlojami..., mani kaitina... u.tml.)

Argumentēšana

Ieteikums

Domas virzība pārspriedumā ir **problēma** (apgalvojums/jautājums) - tās **iztirzājums** (pamatojums/atbilde) – **secinājums**. Tas nozīmē, ka ievadā izteiktais apgalvojums jāpamato, minot vairākus savā pieredzē un faktos balstītus argumentus, uz ievadā formulēto jautājumu jāatbild, minot vairākus savā pieredzē un faktos balstītus spriedumus.

(Mana vijoles skolotāja ir cilvēks, kas mani iedvesmo, jo viņa prot mani ieinteresēt (izvērst galvenās daļas pirmajā rindkopā), prot mani iedrošināt un motivēt (izvērst galvenās daļas otrajā rindkopā), iedvesmo mani ar savu personīgo paraugu (izvērst galvenās daļas trešajā rindkopā). Lai sasniegtu savas dzīves virsotni, ir jābūt plānam (izvērst galvenās daļas pirmajā rindkopā), ir jābūt dzīves sniegtām iespējām (izvērst galvenās daļas otrajā rindkopā), jābūt mērķtiecībai (izvērst galvenās daļas trešajā rindkopā).)

Iespējamās kļūdas

Viena no skolēnu darbos novērotām kļūdām argumentācijā ir tā, ka skolēns katrā nākamajā rindkopā uzdod arvien jaunus jautājumus vai izvirza arvien jaunus apgalvojumus, kas nav pietiekami saistīti savā starpā un nepamato ievadā izvirzīto, bet prasa pamatojumu paši par sevi. Dažkārt visi šie apgalvojumi nav pietiekami saistīti ar tematu. (Pirmā rindkopa – katram cilvēkam ir sava dzīves virsotne. Otrā rindkopa – katram cilvēkam ir savs ceļš uz virsotni. Trešā rindkopa – kas jādara, lai sasniegtu virsotni? Ceturrtā rindkopa – kāds ir mans ceļš uz virsotni? Piektā rindkopa – dažiem virsotni sasniegt neizdodas.) Šādi var rasties situācija, ka, lai gan tehniski tekstā ir atkāpes, faktiski domas ir izteiktas haotiski.

Pieredzes nozīme

Savu domu pamatojumam pārspriedumā jāizmanto pieredze un kultūras/literatūras fakti.

Skolēna **pieredze** ir būtiska temata atklāsmes daļa.

Pieredze ir tas,

*) ko skolēns dara/ir darījis/piedzīvojis (nodarbojos ar... , es šādos gadījumos..., kad es pirmo reizi..., es piedalos ... u.tml.);

*) kas ir saistīts ar viņa ģimenes/tuvinieku/tuvu draugu/sociālās grupas pieredzi un skar pastarpināti viņu pašu (mans tētis stāstīja, kā..., mana labākā draudzene nokļuva situācijā ..., kopš 10 gadu vecuma es sekoju (..) panākumiem... u.tml.);

*) spilgts līdzpārdzīvojums, ko izraisījusi kultūras vai mākslas darba uztveres pieredze (pēc (..) izlasīšanas es ilgi par to domāju, jo ..., es biju šokēts, noskatoties (..), un sapratu, ka..., (..) mani bezgala aizkustināja (..) ... u.tml.).

Lai nepiemirstu pamatot savus spriedumus ar personisko pieredzi, skolēniem var ieteikt pārliecināties, vai rindkopā ir atbilde uz jautājumu “Kā es to daru?/Kā es to piedzīvoju?/Kā es jutos?”. (Vienmēr jāatceras, ka pašam jāuzņemas atbildība par savu dzīvību un veselību. To atceroties, var saprast, ka lielāka drosme ir pateikt “nē”, nevis rīkoties pārgalvīgi, apdraudot sevi. – tiktāl spriedums bez faktu/pieredzes pamatojuma. Pagājušajā ziemā es ciemojos pie viena no draugiem un viņš izdomāja, ka mums, visai kompānijai, vajadzētu izpeldēties āliņģī. Pārējie piekrita, bet es atteicos, jo apzinājos, ka neesmu pietiekami norūdīts, lai to darītu, pie tam nākamajā nedēļā man bija paredzēts notikums, ko nedrīkstēju noslimot. Man šķiet, viņi vēl tagad domā, ka man nepietika drosmes, bet es pats uzskatu, ka vienkārši atteicos rīkoties pārgalvīgi. – papildināts ar pieredzi. / Skolotāja mani motivē nevis vienkārši vingrināties, bet darīt to pareizi. - spriedums bez faktu vai pieredzes pamatojuma. Reiz mēs stundā runājāmies, un viņa man izstāstīja kādu gadījumu no savas dzīves. Es biju šokēta, cik liela nozīme mūziķa karjerā var būt prasmei nospēlēt vienkāršu gammu! No tā laika es vairs neslinkoju katru reizi kaut nedaudz iespēlēties ar gammām un vingrinājumiem. – papildināts ar pieredzi.) Lai iesaistītu savu pieredzi, skolēnam var ieteikt izmantot frāzes “piemēram, es ...”, “piemēram, manā ģimenē/klasē/draugu lokā ...”, “es tādās situācijās...”, “man ir nācies piedzīvot, ka...” u.tml.

Sasniedzamais rezultāts VL 9.1.1.1 nosaka, ka skolēns “argumentēti pauž viedokli par latviešu valodas un **kultūras nozīmi** un lietojumu mūsdienu daudz kultūru sabiedrībā Latvijā, Eiropā un pasaulē”, VL 9.1.1.3, ka skolēns “izpratni lasa satura, uzbūves un žanru ziņā atšķirīgus tekstus”, bet VL 9.1.1.7 cita starpā paredz, ka skolēns “raksturo literāro tēlu emocijas un iemeslus, kas tās ir radījuši”. Šie sniedzamie rezultāti ir pamats tam, ka skolēna pieredzē ir jābūt kultūras/literatūras faktiem, ko viņš var atcerēties un izmantot pamatojumam savā pārspriedumā.

Literatūras fakts ir tāds fakts, kura izklāstā nepārprotami nosaukts literārs darbs (autors, žanrs / nosaukums / literārs tēls). Skolēns var izmantot citātu vai brīvā formā atsaukties uz literāro tekstu. (Vienā no Dž. K. Roulingas darbiem par Hariju Poteru skolas direktors Baltuss Dumidors teica, ka ir vajadzīga drosme, lai stātos pretī ienaidniekam, bet reizēm vēl lielāka drosme ir vajadzīga, lai stātos pretī draugam, kas taisās rīkoties nepareizi./ Es apzinos, ka tad, ja kaut kādu iemeslu dēļ mūsu ģimeni piemeklētu materiālas grūtības, teiksim, vecāki zaudētu darbu vai notiktu kāda nelaime, man varētu nākties atlikt studijas, jo es negribētu piedzīvot tādu likteni, kā galvenais varonis V.Plūdoņa “Atraitnes dēla”.)

Kultūras fakts ir izmantojams, skatot kultūru visā tās daudzveidībā - kā sabiedrības un cilvēka materiālo un garīgo vērtību kopumu. Līdz ar to kultūras fakti var būt saistīti ar jebkuru no mākslām, ar jebkādam personībām un/vai norisēm, kas raksturo sabiedrības

tradīcijas, kultūras mantojumu, sabiedrībai vai tās grupām svarīgas vērtības, dažādas nacionālās kultūras, dažādu reģionu, kopienu kultūru, subkultūras, sporta norises utt. Viens no veidiem, kā vienkārši un saprotami izvērtēt, **kas ir/nav fakts**, ir pieņēmums, ka fakta izklāstā būs izmantots īpašvārds un/vai skaitļa vārds. (Ir viens ielu mākslinieks, kura darbi maksā miljonus. – nav fakts. Iespējams, pats slavenākais ielu mākslinieks pasaulē ir noslēpumainais Benksijs, viņa darbi maksā miljonus. – ir fakts. Ik pēc laika notiek olimpiskās spēles. – nav fakts. Nākamās vasaras olimpiskās spēles notiks 2026.gadā. – ir fakts.)

Vārdu krājums un gramatikas normas

Veidojot tekstu, svarīgi ir ievērot gramatiskās normas un rakstīt bagātā valodā. Ievērot gramatiskās normas nozīmē:

- veidot saturiski loģiskus teikumus;
- pabeigt teikumus;
- teikuma ietvaros vai blakus esošajos teikumos nejaukt darbības vārda laikus;
- veidot loģisku vārdu secību;
- pareizi saskaņot vārdus;
- atdalīt un pareizi novietot palīgteikumus;
- lietot precīzus saistītāJVārdus;
- veidot loģiskas vārdu formas.

Ortogrāfijas un interpunkcijas normas

Kam pievērst uzmanību ortogrāfijā?

- Pareizu rakstzīmju izvēle (rokraksts netiek vērtēts, bet tam jābūt nepārprotamam).
- Tipiskas kļūdas patskaņu ortogrāfijā (baras, mācās, skatījās, pulkstenis, ieiet, dzeltens, jauneklis utt.)
- Tipiskas kļūdas līdzskaņu ortogrāfijā (uzzīmēt, visskaistākais, vislabākais, nesdams, vezdams, mežs, radošs, vējš, draugs, tūkstoš utt.).
- Atsevišķu vārdu ortogrāfija, svešvārdu ortogrāfija (istaba, tilko, kafejnīca, tramvajs, bibliotēka, fotogrāfēt, mobilais utt.).
- Kopā vai šķirti rakstāmi vārdi (jebkas, kaut kas)
- Lielo un mazo burtu nošķiršana, īpašvārdu rakstība un citvalodu īpašvārdu atveide, lielie sākuma burti nosaukumos.
- Vārdu saīsināšana un dalīšana pārņemšanai jaunā rindā.

Kam pievērst uzmanību interpunkcijā?

Teikuma daļu atdalīšana.

Vienlīdzīgu sintakses vienību (teikuma locekļu, divdabja teicienu, palīgteikumu) saistījums ar *un*, *vai*, *jeb* un atdalīšana. Konstrukcijas ar vispārinošo vārdu.

Savrupinājumu (t.sk. divdabja teicienu), iespraudumu (un līdzīgu konstrukciju) atdalīšana.

Uzrunas, uzrunas grupas un izsaukmes vārdu atdalīšana.

Pamatota teikuma beigu pieturzīmes izvēle.

Tiešās runas pieturzīmes.

Pieturzīmes teikumos ar citātiem.

Pieturzīmes izmantojums vārda rakstībā (kārtas skaitļa vārdi, defise).

Retāk lietotās pieturzīmes un to pamatota izvēle (daudzpunkte, divpunkte, iekavas, semikols).

Pieturzīmes grafiskā lietojumā (piemēram, emocijikonu attēlošanai) – pārspriedums eksāmena darbā nav tam atbilstoša saziņas situācija.

Daži pārspriedumu piemēri

Pārspriedums

Mans sapnis

Katram cilvēkam ir savi sapņi. Vienam tie ir lieli, taču citiem tie ir mazāki. Mans sapnis ir spēlēt vienā no vislabākajiem pūtēju orķestriem Latvijā - Nacionālo Bruņoto spēku orķestrī.

Jau kopš mazotnes nodarbojos ar mūziku. Pašā sākumā tikai devos mammai līdzi uz Talsu pūtēju orķestra mēģinājumiem. Lai gan notis vēl nepazinu, taču ritmu, taktismēru un pauzes es pratu izskaitīt un saprast. Drīz vien sāku mācības mūzikas skolā, sitaminstrumentu nodaļā. Mans pirmais orķestris, kurā es sāku spēlēt, bija "Bērnu un jauniešu centra" pūtēju orķestrī. Šajā orķestrī apguvu lielu daļu sitaminstrumentu, kurus izmanto pūtēju orķestros. Pēc pāris gadiem mani uzņēma arī Talsu pūtēju orķestrī, kas bija jau augstāka līmeņa orķestris. Ar šiem orķestriem esmu piedalījies dažādās orķestru skatēs, koncertos, gājienos, braucienos uz ārzemju festivāliem un konkursiem, ballēs un Dziesmu un deju svētkos. Visnopietnākā orķestra skate notika šajā gadā - lielā Dziesmu svētku skate. Esmu arī spēlējis Ziemeļkurzemes kamerorķestrī, piemēram, koncertā "Rudens krāsas mūzikā", kas notika 2020.gada 7.martā Jaunmoku pilī. Pirms 3 gadiem Ziemassvētkos saņēmu savu pirmo bungu komplektu. Šādi palielinājās manas prasmes un interese par mūziku.

Mācoties Talsu 2. vidusskolā, es sāku nodarboties ar biatlonu un riteņbraukšanu hobija līmenī. Šādi ieguvu labāku fizisko formu, kļuva spēcīgāks. Biatlonā apguvu prasmi slēpot un šaut slodzes un uztraukuma brīžos. Reizēm uz skolu ieradās dažādi viesi no policijas, jaunsardzes, zemessardzes, robežsardzes. Skatoties un klausoties viņu prezentācijas, man radās liela velme saistīt savu nākotni ar šāda veida profesiju. Viena no manām mīļākajām grāmatām ir A.Grīna romāns "Dvēseļu putenis". Domāju, ka neesmu vienīgais, ko pēc šīs grāmatas izlasīšanas ir pārņēmušas spēcīgas patriotiskas jūtas un vēlme saistīt savu dzīvi ar tik grūti iegūtās Latvijas brīvības sargāšanu.

Kad bija tuvojās pamatskolas beigas, īsti vēl nevarēju saprast, ko vēlos darīt pēc pamatskolas. Tāpēc biju aizbraucis uz izstādi par vidusskolām un augstskolām. Tajā brīdī mani ļoti interesēja - matemātika, fizika, astronomija, vēsture, kā arī mūzika. Kad gāju gar militāro stendu, nevarēju tā vienkārši paiet garām. Uzzināju daudz ko interesantu par šīs jomas profesijām un nozarēm. Atgriežoties mājās, ļoti ilgi prātoju, vai es tiešām to visu vēlos. Izstāstot savas pārdomas mammai, viņa man ieteica lielisku ideju – turpināt muzikālo izglītību un vēlāk spēlēt militārajā orķestrī.

Šis sapnis man joprojām nav mainījies, īpaši tagad, mācoties Emīla Dārziņa mūzikas skolā pie pedagoģes Dzintras Knābes, kura pati spēlēja Nacionālo Bruņoto spēku orķestrī. Novēlu katram atrast un piepildīt savus sapņus!

Komentārs: Pārspriedums ir tuvs ideālam. Visas 3 galvenās daļas rindkopas secīgi atklāj to, kāpēc autora sapnis ir spēlēt Nacionālo Bruņoto spēku orķestrī (tiek pamatots ievadā izvirzītais apgalvojums). Autors savu darbu ir pārliecinoši balstījis personiskajā pieredzē, viscaur atklājas viņa attieksme un viedoklis. Ievērots dalījums rindkopās, tās

ir saistītas. Izmantoti 2 precīzi nosaukti literatūras /kultūras fakti (A.Grīna romāns un Ziemeļkurzemes kamerorķestra koncerts). Darbā ir atsevišķas vārdu izvēles un interpunkcijas kļūdas.

Pārspriedums

Spilgtākā vasarā lasītā grāmata

Spilgtākā vasarā lasītā grāmata, ko izlasīju bija **ĶĪPSALAS PUTNI**, grāmatas autore **DACE RUKŠĀNE**.

Šo grāmatu lasot es, jutos kā piedalītos, kā aktrise kādā asa sižeta filmā. Jo dzīvojot Ķīpsalā pašai un zinot konkrētās vietas par, ko tekstā ir stāstīts, grāmatas lasīšanu paātrināju vismaz par divām reizēm.

Grāmatā nav vienota sižeta un grāmatā ir daudz dažādi tēli. Grāmata ir sadalīta nodaļās, kā visās grāmatas, bet šo nodaļu nosaukumi mani ļoti ieinteresēja un nebeidza pārsteigt. Nodaļu nosaukumi bija: Pīle, Papagailis, Pīle 2, Flamingo zosis, Pupuķis, Pūce, Dzeguzes ligzda un saraksts turpinās ar putnu nosaukumiem, to saprotot sapratu, kādēļ grāmata nosaukta tieši tā, kā tā nosaukta. Un piebilstot šajā grāmatā putni vairāk imitēja dzīvus tēlus, nekā pašus putnus, varētu teikt, ka varēja just, ka rakstniece ir ļoti daudz personificējusi tēlus un situācijas.

Galvenā varone bija pati Dace un manuprāt tas ir viens no viss interesantākajiem rakstīšanas viediem, jo tā var ļoti izjust tēlus un ļaut sev noticēt nereālajam. Dace bija ļoti interesanta sieviete viņa bija ļoti: amizanta, interesanta un pat mazliet nešpetna. Stāsts ir par to, kā Dace pavada vienu gadu Ķīpsalā un par viņas trakajiem piedzīvojumiem. Dace gan stāstīja par savām mīlas dēkām, gan depresīvajām domām, bet beigu beigās izlasot šo grāmatu ES sapratu, ka pati ceru, ka mana dzīve būs tik interesanta un interesantākais ir tas, ka šie piedzīvojumi un dēkas Daces dzīvē tiešām ir notikušas un tas fantāzijai ļauj ļoti izpausties. Es par šo grāmatu varētu rakstīt vēl un vēl, bet tas būtu daudz par ilgu.

Šo grāmatu ieteiktu izlasīt visiem kam patīk romantiskas, bet tomēr ļoti reālistiskas grāmatas. Šī tiešām ir viena no manām mīļākajām grāmatām un domāju ikvienam izlasot šo stāstu, gribēsies Ķīpsalu izstaigāt un izpētīt, tās šarmu, skaisto arhitektūru un mazliet tāda nomaļa ciematiņa garšu.

Komentārs: Saturā pārspriedums ir tuvs ideālam. Visas 3 galvenās daļas rindkopas secīgi atklāj to, kāpēc tieši Daces Rukšānes “Ķīpsalas putni” autorei šķiet spilgtākā no vasarā lasītajām grāmatām (tiek pamatots ievadā izvirzītais apgalvojums). Autore savu darbu ir pārliecinoši balstījusi personiskajā pieredzē, reflektējot par savu līdzpārdzīvojumu, pieminējusi, ka pati dzīvo Ķīpsalā, viscaur atklājas viņa attieksme un viedoklis. Ievērots dalījums rindkopās, tās ir saistītas.

Izmantots tikai 1 precīzi nosaukts literatūras fakts – pati grāmata. Lai iekļautu vēl kādu faktu, autore būtu varējusi, piemēram, salīdzināt lasīto ar vēl kādu tās pašas autores darbu vai citu konkrēti nosauktu grāmatu, kurā saskata pamatu salīdzinājumam. Darbā ir daudz vārdu izvēles, gramatikas kļūdu un daudz interpunkcijas kļūdu.

Pārspriedums

Trīs nosacījumi laimei.

Katram cilvēkam ir sava laime. Kādam laime var būt loterijas vinnēšana, bet kādam arī pamošanās no rīta vai arī pārnākšana mājās. Manuprāt, ja taisītu aptauju “kas ir laime?”, katrs cilvēks ar smaidu atbildētu kaut ko savu. Pēc manām domām, laime ir tas, kas iedvesmo, protams, ka arī priecē.

Par laimi var saukt, ko vien vēlas. Man laimi nes mana ģimene, it īpaši četrkāju draugi, draugi un arī hobiji, piemēram, man ir tamborēšana, bet manai mammai tās ir pastaigas pa jūras smiltīm vai arī tīrajā mežā. Laimi nes tas, kas liekas pozitīvs, kaut arī visur ir savi mīnusi. Visur var saskatīt kaut ko pozitīvi, bet ne visiem tas nes laimi. Ir vairāki jautājumi – kas ir laime, kur tā ir, ko tā dara, kā tā rodas – atbildēt uz tiem ir grūti, jo, manuprāt, laime ir tas, kas atrodas iekšā, kaut kur sirdī. A.Brigades lugā “Sprīdītis” bija teikts, ka sirdij vajag būt kā dimanta oliņai. Man liekas, ka ar to ir domāts, ka sirds ir laba un gatava būt laimīga.

Esmu redzējusi daudz prieka un laimes vairāku dzīvību dzīvēs, kā arī bēdas. Bēdas ir laimes (prieka) antonīms. Visi zin, kas ir bēdas un, protams, katram ir savas. Ja būtu tikai laime, tad vai vispār ir jēga kaut ko darīt? Manuprāt, nē, ja nebūdu bēdas, tad nebūtu tās motivācijas priekš laimes. Katra cilvēka dzīvē ir melnās un baltās strīpas, visiem patīk kad ir tikai baltā, jo tad viss ir labi un nav nekādas bailes par to, kas notiks, kas būs. Katrai no šīm strīpām ir jābūt cilvēka dzīvē, jo ar grūtībām ir interesantāk.

Gala rezultātā varu pateikt trīs laimes nosacījumus, kurus rakstot esmu izpratusi tie ir – kaut kas pozitīvs, tas, kas atrodas sirdī un arī bēdas. Visu pārspriedumu domāju, vai šī bija tā tēma? Jā, es tiešām pārdomāju visu un iznesu un sapratu daudz ko jaunu.

Komentārs: Pārsprieduma autore ir centusies ievērot vairumu ieteikumu. Ievadā ir izteikts apgalvojums, kuru mēģināts pamatot. Pamatojums nav līdz galam pārliecinošs, taču autores nobeigums palīdz lasītājam saprast, kā viņa to domājusi. Iespējams, ievada formulējumā autorei vajadzēja palikt pie jautājuma: “Kas ir 3 nosacījumi laimei manā izpratnē?” Darbā ir 4, nevis 5 rindkopas, taču tas ir pieņemami, jo autores izpratnē 1. un 2.arguments ir cieši saistīts.

Autore ir centusies izmantot personīgo pieredzi (savi un mammas hobiji), visā darbā jūtama viņas attieksme un viedoklis. Autore ir iekļāvusi 1 precīzi nosauktu literatūras faktu. Iespējams, fakta izmantojums ir mazliet samākslots, tomēr nevar noliegt tā precizitāti, un saistība ir pamatota.

Pirmā galvenās daļas rindkopa ir izdevusies ievērojami labāk, nekā otrā, tieši pirmajā rindkopā ir gan pieredze, gan fakts. Otrā galvenās daļas rindkopa ir sava veida piemērs tam, kā nevajag – rindkopa sastāv tikai no vispārīgiem spriedumiem, banālām klišeiskām frāzēm (“melnās un baltās strīpas”). Šajā rindkopā spriedumiem nav personīgās pieredzes piemēru (lai gan tos būtu iespējams visai veiksmīgi iekļaut), nav izmantoti fakti.

Darbā ir ļoti daudz vārdu un vārdformu izvēles, gramatikas, ortogrāfijas un interpunkcijas kļūdu.

Gatavošanās pārsprieduma rakstīšanai

1.solis – izvēlies tematu! Ļoti svarīgi izvēlēties tematu, kas rakstītājam saprotams, par kuru ir skaidrs viedoklis un ir idejas pieredzes un faktu izmantojumam. Lai izdarītu izvēli, vispirms mazliet jāpārdomā visi dotie temati.

Paņēmienu, kas var palīdzēt izvēlēties tematu.

Uzmanīgi izlasi dotos virsrakstus un sameklē (izcel, pasvītrot) galveno atslēgas vārdu!

Cilvēks, kas mani iedvesmo.

Mans **ceļš** uz virsotni.

Robeža starp drosmi un vieglprātību.

Pārdomā visu dotajos virsrakstos lietoto vārdu nozīmi - vai šie vārdi konkrētajā gadījumā lietoti tieši vai pārnēstā nozīmē, tieši ar kādu nozīmi tie lietoti? Pieraksti vārdiem skaidrojumus, komentārus!

Papildini ar piezīmēm par uzreiz prātā ienākušiem faktiem!

Par katru no tematiem uzraksti 1 teikumu, kas sākas ar “Man ir jāpastāsta, ...”!

Cilvēks, kas mani iedvesmo. *Man jāpastāsta, kas un kāds ir šis cilvēks, kāpēc un kā viņš vai viņa mani iedvesmo.*

Mans **ceļš** uz virsotni. *Man jāpastāsta, kā es varētu nonākt savas dzīves virsotnē, kas tā ir un kas man jādara, lai to sasniegtu.*

Robeža starp drosmi un vieglprātību. *Man jāpastāsta, kas ir robeža starp drosmi un vieglprātību, kā atšķirt drosmi no vieglprātības.*

Mācību procesā, gatavojoties un vingrinoties pārsprieduma rakstīšanai, var veikt šādus uzdevumus par dažādiem tematiem, arī pilna apjoma pārspriedumu neuzrakstot vai uzrakstot tikai par vienu no vairākiem tematiem, ar kuriem strādāts.

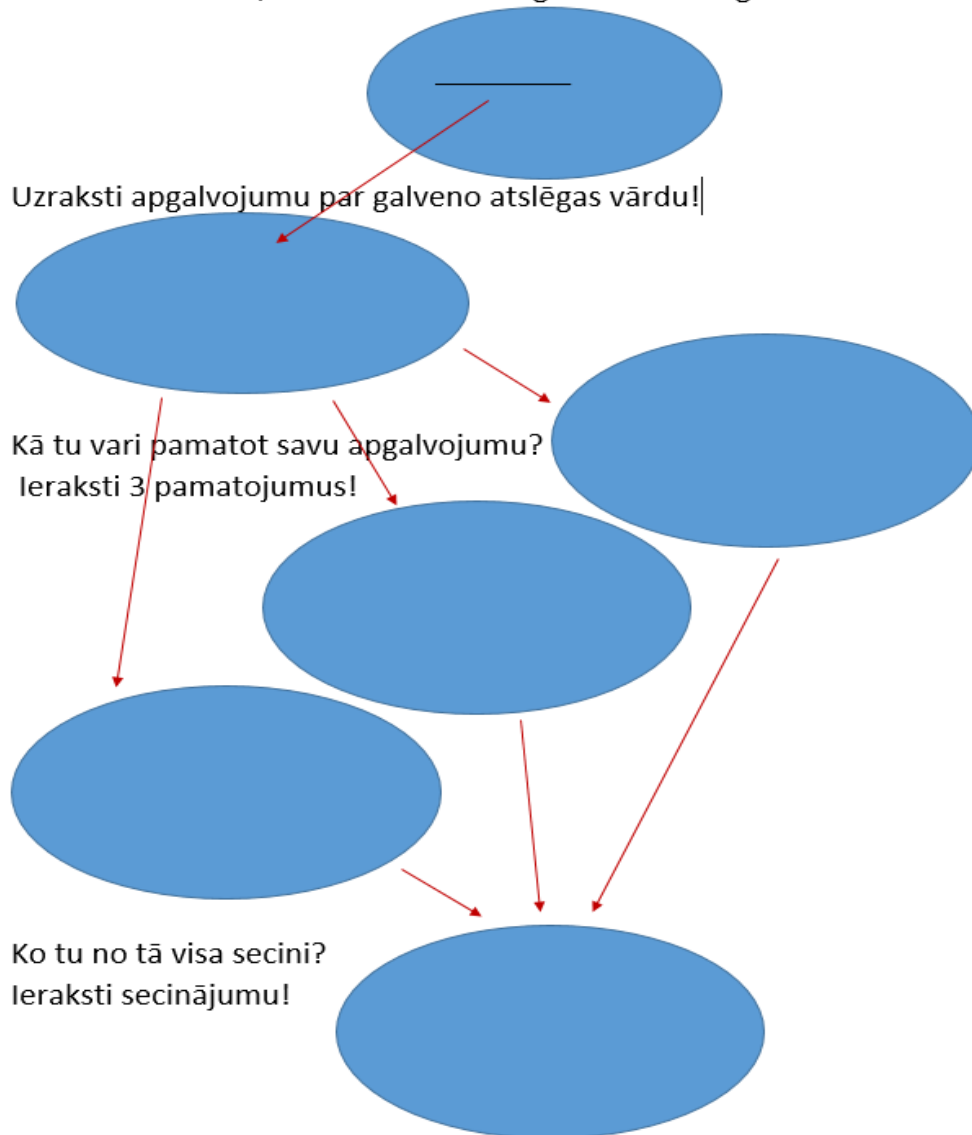
2.solis – plānošana/uzmetums.

Ja skolēns ir vingrinājies rakstīt trīsdaļīgo plānu, saprot un māc izmantot šo plānošanas paņēmienu, to ir ļoti ieteicams darīt, taču tas nav vienīgais veids, kā plānot pārspriedumu. Var veidot dažāda veida domu kartes, zīmēt “domraksta māju”, izmantot pārsprieduma struktūras apguvi ieteiktu darba lapu struktūru.

Piemērs domu kartei.

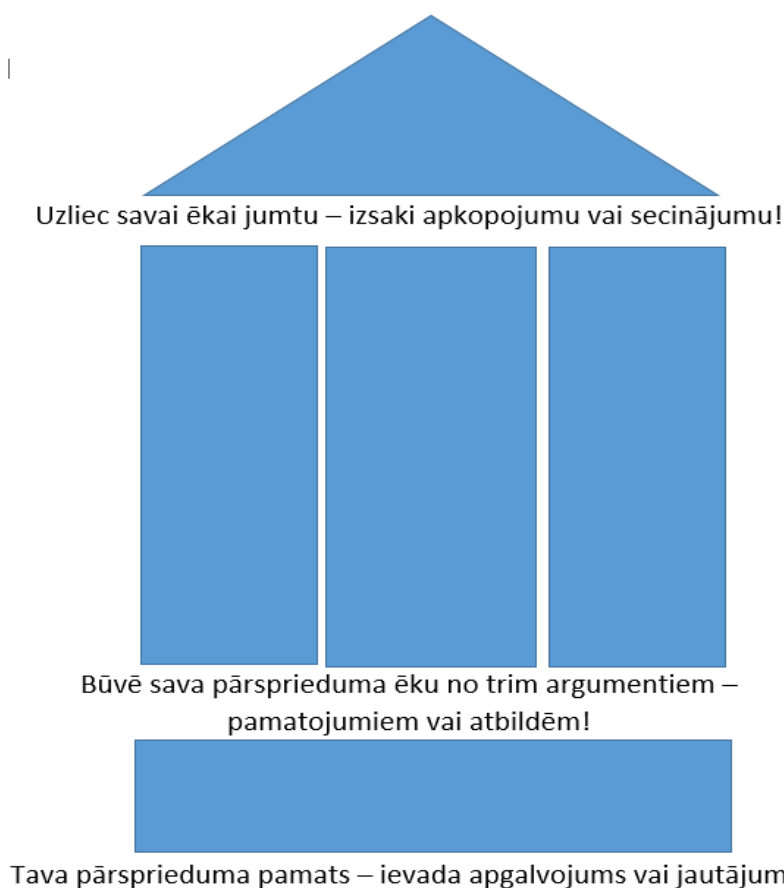
Pārsprieduma plānošana

Ieraksti tematu tā, lai uz svītras būtu galvenais atslēgas vārds!

Piemērs domraksta mājai.

Pārsprieduma plānošana

Vēl viens paņēmieni, kā ātri strukturēt savu pārspriedumu – uzrakstīt savu pārspriedumu vienā – trijos teikumos, iekļaujot apgalvojumu vai jautājumu, pamatojumu/atbildes spriedumus un secinājumu.

Mans ceļš uz virsotni. Lai ceļš uz virsotni izdotos, vajag karti vai navigatoru, labus laikapstākļus un mērķtiecību pārvarēt grūtības un neapstāties ceļā, tāpēc man ceļā uz savas dzīves virsotni vajag plānu, kā to sasniegt, lai man vispār būtu iespējas, materiālie apstākļi utt. un mērķtiecību. Ja tas viss būs, es virsotni sasniegšu.

Arī šāda “trīs teikumu pārsprieduma” uzrakstīšana var būt vingrinājums izpratnes par pārspriedumu apguvei.

Pēc tam uzrakstītais īsais teksts “jāsadala rindkopās” (to var darīt arī uzreiz – jau šo tekstu rakstot). Iegūts trīsdaļīgais plāns, neuztraucoties un nemulstot par noformējumu un formulējumiem.

Lai ceļš uz virsotni izdotos, vajag karti vai navigatoru, labus laikapstākļus un mērķtiecību pārvarēt grūtības un neapstāties ceļā,

tāpēc man ceļā uz savas dzīves virsotni vajag

plānu, kā to sasniegt,

lai man vispār būtu iespējas, materiālie apstākļi utt.

un mērķtiecību.

Ja tas viss būs, es virsotni sasniegšu.

3.solis – faktu atlase.

Kad domraksta struktūra ir skaidra, jāizdomā, kurā brīdī kādus faktus un kādu pieredzi izmantot.

Turpinot aizsākto piemēru, to varētu darīt, piemēram, šādi.

tāpēc man ceļā uz savas dzīves virsotni vajag

plānu, kā to sasniegt, pašlaik teātra pulciņš (ko es tur daru), nākamā skola – humanitārā klase, jauniešu teātris “(..)” , iecerētā augstskola, kad tikāties, “Bedres” režisore D.P teica...

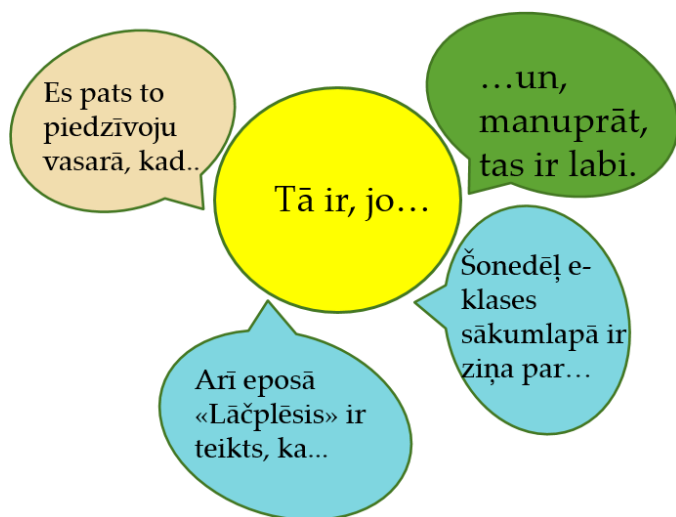
lai man vispār būtu iespējas, materiālie apstākļi utt. “Atraitnes dēls”, pateicība vecākiem, vasaras darbs

un mērķtiecību.

Kā es pārvaru slinkumu.

Piemērā ar dzeltenu iekrāsotas idejas savas pieredzes izmantojumam, ar zaļu – faktu izmantojumam.

Vienas rindkopas struktūru var attēlot shematiski.

4.solis – pārsprieduma tīrraksta rakstīšana.

Kad pārspriedums, izmantojot savu izvēlēto paņēmieni, izplānots, laiks rakstīt visu tekstu tīrrakstā. Eksāmenā šim uzdevumam atvēlētais laiks un vieta dara lapā neparedz pilna melnraksta rakstīšanu un pēc tam – pārrakstīšanu, tāpēc vēl jo svarīgāk ķerties pie rakstīšanas tad, kad viss pārdomāts.

Rakstot tīrrakstu, jāievēro savs sagatavotais plāns, lai izvairītos no haotiskas domu izteikšanas, novirzēm no temata. Pirms katras rindkopas uzsākšanas ieteicams vēlreiz pārlasīt sava ievada galveno teikumu (apgalvojumu vai jautājumu) un koncentrēties pamatojumam/atbildei. Pēc katras rindkopas pabeigšanas vajadzētu pārdomāt, vai tiešām par šo argumentu / spriedumu ir pateikts viss iecerētais, un tikai tad sākt nākamo rindkopu. Nevajadzētu arī pārmērīgi aizrauties ar viena argumenta izvēršanu, lai paliktu pietiekami laika, spēka un atvēlēta apjoma pārējiem argumentiem un nobeigumam.

Ja tīrrakstā gadījies kļūdīties teikuma uzbūvē, vārdu vai vārdformas izvēlē u.tml., kļūdu var labot, glīti un nepārprotami nosvītrojot kļūdaino burtu, vārdu vai teikuma daļu un pierakstot pareizo, iekļaujoties atvēlētajā teksta laukumā. Svītrojumi jāveic ar pildspalvu, ir aizliegts izmantot korektoru. Par svītrojumiem vērtējums netiek pazemināts, taču labojumiem jābūt skaidri saprotamiem, tie nedrīkst traucēt teksta uztveri. Lai pierastu pie šāda darba stila, vēlams tās pašas prasības ievērot arī ikdienas rakstu darbos un pārbaudes darbos.

5.solis – pārskatīšana un rediģēšana.

Pēc tīrraksta pabeigšanas tas jāpārlasa, pievēršot uzmanību gramatikai, ortogrāfijai un interpunkcijai un vajadzības gadījumā labojot savas kļūdas.

Lai veidotu prasmi saskatīt un novērt savas kļūdas, savlaicīgi atbrīvotos no sev raksturīgām kļūdām, ieteicams veikt kļūdu labojumus / skaidrojumus. Vingrinājums, kas var palīdzēt apgūt šīs prasmes, ir savu kļūdu meklēšana un novēršana tekstā, kurā skolotājs norādījis tikai kļūdaino vietu vai rindu, kurā ir kļūda, kā arī savstarpējā mācīšanās, skolēniem rediģējot citam cita tekstu un apspriežot rezultātu.

Pārsprieduma struktūrai ir ļoti daudz kopīga ar argumentēto eseju, vienkāršoti skaidrojot, pārspriedumu var uzskatīt par argumentētās esejas “atviegloto, radošo variantu”, tāpēc arī argumentētās esejas žanra apguve palīdz skolēniem izprast apgalvojuma – pamatojuma struktūru, kas izmantojama pārspriedumā.

Pievērs uzmanību:

Domrakstu nevērtē, ja

- uzdevums nav izpildīts;
- darbs neatbilst kādam no piedāvātajiem tematiem;
- darbs neatbilst apjomam (mazāks par 120 vārdiem);
- darbs nav salasāms vai atrodas ārpus teksta laukuma;
- darbā ir ietverta informācija, kas ir pretrunā ar ētikas normām.

VII Trešā daļa – mutvārdu runa

Uzdevums skolēnam

1. Runas ievadā nosauc tematu, pamato tā izvēli, temata personisko nozīmīgumu un aktualitāti!
2. Runas galvenajā daļā argumentācijai izmanto:
 - informatīvu tekstu vai literāru darbu, kas saistīts ar izvēlēto tematu,
 - faktus par sabiedriskajām un/vai kultūras norisēm Latvijā/pasaulē,
 - savu pieredzi.
3. Runas nobeigumā formulē vienu vai vairākas atziņas/secinājumus par izvēlēto tematu!

*Runas laikā tu drīksti izmantot iepriekš pierakstītu plānu un runas saturam atbilstošus atslēgvārdus.

*Ievēro runas ilgumu (3–5 minūtes)!
4. Sniedz izvērstas un pamatotas atbildes uz intervētāja jautājumiem!

Savu runu skolēns patstāvīgi sagatavo pirms pārbaudījuma.

Intervētājs uzdod atvērtos jautājumus, kuri var būt par temata aktualitāti, tā izvēles pamatojumu, nobeigumā formulētajiem atzinumiem/secinājumu, kā arī lai precizētu informāciju par runā ietvertajiem faktiem vai apgalvojumiem, temata izpētes gaitu (kur/kā iegūta informācija), runātāja pieredzi saistībā ar tematu u.c. Runas saturu un atbildes uz jautājumiem vērtē atsevišķi, bet valodas kultūru – vārdu krājumu un gramatiku - kopumā visam mutvārdu daļas sniegumam.

Kas ir runa?

Uzdevuma pamatā ir SR valodu mācību jomā, kas nosaka, ka skolēns “veido saziņas situācijai atbilstošu monologu” (VL 9.1.1.5) un “mērķtiecīgi plāno un veido strukturētu un saturīgu mutvārdu runu” (VL9.2.1.8.).

Monologs ir samērā ilga viena cilvēka runa. Vārdnīcā “Tēzaurus.lv” skaidrots, ka runa ir “kāda satura, temata (samērā plašs, parasti iepriekš sagatavots) izklāsts ar valodas skaniskajiem līdzekļiem; šāda izklāsta fiksējums rakstveidā”, kā arī “specifiska cilvēku darbība, ko veic ar valodas skaniskajiem līdzekļiem un kas nodrošina sakarus starp cilvēkiem” un “pēc noteiktiem valodas likumiem veidots teksts, kas atspoguļo šādu darbību”.

Saistītie SR (VL 9.1.1.4; VL 9.1.1.6.; VL9.1.1.7. un VL 9.1.1.9) nosaka, ka skolēnam jāprot iesaistīties daudzveidīgās saziņas situācijās, pielāgot saziņas situācijai (eksāmena situācijā – dotajam uzdevumam) sava mutvārdu teksta saturu, apjomu un struktūru, raksturot savas emocijas, interpretēt informāciju un pamatot savu viedokli. Šīs prasības tiek atspoguļotas runas saturā un tās vērtēšanas kritērijos.

Temata izvēle

Runas tematu skolēns var brīvi izvēlēties, paturot prātā, lai izvēlētais temats dotu iespēju pilnvērtīgi pamatot tā aktualitāti, izklāstā izmantot savu personisko pieredzi un paust attieksmi, viedokli, sava viedokļa pamatojumam izmantot kultūras/sabiedriskās dzīves faktus un atsaukties uz vismaz vienu literāru vai informatīvu tekstu.

Tā kā personiskajam viedoklim, attieksmei un pieredzei ir liela nozīme runas saturā, tematom vajadzētu būt skolēnam personiski nozīmīgam. Tas var būt saistīts ar skolēna interesēm, pētījumu tematu (ja skolēns ir izstrādājis ZPD), hobijiem, nākotnes karjeras nodomiem, spilgtiem kultūras un mākslas iespaidiem, globāli aktuāliem tematiem (ja skolēnam ir personiska pieredze saistībā ar kādu no tiem) u.c.

Uzsākot temata izvēli, skolēnu var rosināt domāt, kas ir tie temati, kas viņu interesē, satrauc, viņam rūp vai no sirds iepriecina un iedvesmo, un tāpēc rosina vēlmi dalīties savā pieredzē un viedoklī.

Nākamajā solī skolēnam vajadzētu izvērtēt, vai iecerētais temats nav pārāk plašs (to nebūs iespējams pilnvērtīgi atklāt 3-5 minūšu runā), pārāk vispārīgs, pārāk tāls no personiskās pieredzes vai pārāk šaurs un specifisks, pārāk personisks (būs grūti pamatot aktualitāti). Skolēnam būs vieglāk sagatavot runu tad, ja temats pašam šķitīs interesants un ja jau temata izvēles laikā būs kaut aptuveni priekšstats vai idejas, kādu savu pieredzi, faktus un tekstu/tekstus varētu izmantot.

Skolotājs var sniegt skolēnam atbalstu temata izvēlē un precizēšanā. Skolēns var pats vai ar skolotāja atbalstu nonākt pie precizējumiem runas tematā arī runas gatavošanas laikā.

Runas uzbūve

Runas (skolēna monologa) ilgums ir 3-5 minūtes.

Runas ievadā skolēnam jānosauca savs izvēlētais runas temats, jāpamato temata izvēle un aktualitāte. Temata izvēles un aktualitātes pamatojumā vajadzētu iekļaut apgalvojumu, kas skaidri pauž skolēna viedokli/attieksmi pret izvēlēto tematu un ko būs iespējams pamatot ar faktiem un savu pieredzi runas gaitā.

Runas galvenā daļa jāveido strukturēti, secīgi sniedzot informāciju par tematu un sīkāk izklāstot savu viedokli, atklājot savu attieksmi un virzoties uz ievadā izvirzītā apgalvojuma pamatojumu. Pamatojumam jāizmanto sava pieredze, kultūras/sabiedriskās dzīves fakti un vismaz viens literārs vai informatīvs teksts.

Skolēna **pieredze** ir būtiska temata atklāsmes daļa. Pieredze ir tas, ko skolēns dara/ir darījis/piedzīvojis (nodarbojos ar... , esmu strādājis..., savā ZPD pētīju..., piedalījos..., biju aizbraucis uz..., gadījās pieredzēt, ka... u.tml.); kas ir saistīts ar viņa ģimenes/tuvinieku/tuvu draugu/sociālās grupas pieredzi un skar pastarpināti viņu pašu (mana vecmāmiņa katru gadu mums stāsta, kā..., mana labākā draudzene sameloja(..) par(..) un..., mans tētis nolēma iegādāties mums..., mūsu skolas 18.novembra pasākumā... u.tml.); spilgts līdzpārdzīvojums, ko izraisījusi kultūras vai mākslas darba uztveres pieredze (pēc(..) izlasīšanas man bija ilgi jādomā, jo..., es biju šokēts, noskatoties(..), un sapratu, ka...,(..) mani bezgala aizkustināja(..) ... u.tml.).

Kā sabiedriskās dzīves un kultūras **fakti** var būt izmantoti informācijas avotu dati un mākslas darbu dati (autori, nosaukumi, rašanās vieta un laiks), notikumi - norises gada skaitļi, datumi (1989. gadā notika pirmie Skolu jaunatnes dziesmu un deju svētki atmodas gaisotnē, kaut Latvijas valsts vēl nebija atjaunota), ziņas par terminu izcelsmi, izgudrojumiem, savā jomā ievērojamiem cilvēkiem un viņu paveikto, atklājumiem u.tml. (pirmā sieviete čelliste, kas kļuva par starptautisku zvaigzni, bija 1945.gadā dzimusī britu čelliste Žaklīna di Prē; terminu “robots” pirmo reizi lietoja čehu rakstnieks Karels Čapeks savā zinātniskās fantastikas lugā “Rosuma universālie roboti” (R.U.R.)), statistikas dati (mājsaimniecību īpatsvars, kurās pieejams internets, 2021. gadā sasniedzis 91,1 %,) u.tml. Viens no veidiem, kā vienkārši un saprotami izvērtēt, kas ir/nav fakts, ir pieņēmums, ka fakta izklāstā būs izmantots īpašvārds un/vai skaitļa vārds (mūsdienās daudzi bērni un jaunieši izvēlas mācīties tālmācībā – nav fakts; pagājušajā mācību gadā Latvijā izglītību tālmācībā apguva 7114 bērni – ir fakts).

Kā **tekstu, uz kuru atsaukties**, skolēns var izmantot jebkāda žanra literāru darbu no latviešu vai cittautu literatūras, kā arī jebkāda veida publicētu (grāmatā, periodiskā izdevumā vai internetā) informatīvu, zinātnisku, populārzinātnisku vai publicistikas tekstu (piemēram, enciklopēdijas šķirklī, zinātnisku vai populārzinātnisku rakstu, informatīvu rakstu ziņu vietnē, recenziju, interviju u.tml.) Atsaucoties uz tekstu, nepārprotami un atpazīstami jānosauc izmantotā teksta avots (kāda nesen izdotā grāmatā es lasīju par zēnu, kas... - var uzskatīt par pieredzi, bet ne par atsauci uz tekstu; R.Bugavičutes-Pēces stāstā “Puika, kas redzēja tumsā” ir stāstīts par zēnu, kas... - ir atsauce uz tekstu; viens slavens skeiteris intervijā teica, ka skeitošana bagātina pilsētu, jo izmanto arhitektūras objektus neierastos veidos – nav atsauce uz tekstu; intervijā interneta žurnālam “Sportland Magazine” skeiteris Edgars Gabarajevs teica, ka skeitošana bagātina pilsētu, jo izmanto arhitektūras objektus neierastos veidos – ir atsauce uz tekstu).

Runas gaitā nevajadzētu aizmirst paust savu attieksmi pret izmantotajiem faktiem un tekstiem. (Lielbritānijas kibernetikas profesors Kevins Vorviks uzskata, ka cilvēks nākotnē attīstības ziņā varētu ieņemt tikai trešo vietu aiz intelektuālajām mašīnām un

kiborgiem - cilvēkiem ar implantētām mikroshēmām, kurus pilnveidojušas modernās tehnoloģijas – fakts bez attieksmes. Man tas šķiet biedējoši, es tomēr gribētu, lai cilvēks saglabātu pirmo vietu šajā konkurencē – papildināts ar attieksmi.)

Runas nobeigumā skolēnam jāformulē viens vai vairāki atzinumi/secinājumi par savu tematu, kas izriet no runas satura (...(..) ir ne vien ļoti skaista, bet arī kultūrvēsturiski nozīmīga vieta, kur var daudz uzzināt un gūt pieredzi un iedvesmu). Ja skolēns vēlas, viņš var formulēt arī publiskās runas žanram raksturīgo aicinājumu uz rīcību (... es iesaku ikvienam atrast iespēju aizbraukt uz (...) ...; katram manas paaudzes cilvēkam vajadzētu ...) vai pastāstīt par saviem nākotnes nodomiem, kas izriet no runas satura (... , tāpēc esmu nolēmis iestāties (...) un apgūt..., lai...) – tas nav obligāti un nedod tiešus papildpunktus vērtējumā, bet var bagātināt runas nobeigumu un palīdzēt atklāt personīgo attieksmi.

Darbs pie runas teksta

Runas sagatavošanas ieteicamie posmi ir temata izvēle, runas plānošana un temata precizēšana, faktu un tekstu atlase/precizēšana, runas uzmetuma rakstīšana, runas teksta pašvērtējums pēc vērtēšanas kritērijiem, runas teksta uzlabošana, runājot izmantojamā plāna/atslēgas vārdu izveide/atlase, mutvārdu uzstāšanās mēģinājumi/runas ilguma koriģēšana vajadzības gadījumā.

Runas tekstu ieteicams vispirms sagatavot rakstiski. Rakstiski sagatavotais teksts nekādā gadījumā nav jāapgūst vārds vārdā no galvas, taču tas var kalpot par labu pamatu pārdomāta runas satura izstrādei. Pēc tam skolēnam jāiemācās brīvi sniegt savu mutvārdu runu, izmantojot plānu/atslēgas vārdus, nevis cenšoties to atcerēties mehāniski.

Sasniedzamais rezultāts VL 9.2.1.7 nosaka, ka skolēns “rediģē savu tekstu, sniedz un saņem konstruktīvu atgriezenisko saiti, izmanto dažādus paņēmienus teksta uzlabošanai (...)”. Skolēns savu runu sagatavo patstāvīgi, taču skolotājs var sniegt skolēnam atbalstu, skaidrojot prasības, organizējot pašvērtējumu un/vai grupu darbu, kontrolējot runas sagatavošanas posmu norisi un sniedzot atgriezenisko saiti par posmos paveikto.

Vērtējot mutvārdu runu, tiek vērtēta arī valodas kultūra, ko nosaka sasniegtie rezultāti VL 9.3.1.1, VL 9.3.1.2 un VL 9.3.1.6 , tāpēc, uzlabojot runas tekstu un izmēģinot runu mutvārdos, jāpievērš uzmanība arī pareizai vārdu nozīmes izpratnei, motivētam un saziņas situācijai atbilstošam leksikas, frazeoloģismu, stilistiskas/emocionālas ekspresijas lietojumam, gramatiski pareizam frāzes/teikuma veidojumam.

Runājot skolēnam jācenšas ievērot loģiskas pauzes starp runas daļām, izmantot dabisku runas tempu un loģisku, saturam atbilstošu balss intonāciju. Balss lietojuma prasmes, kā temps, intonācija, dinamika, pašam skolēnam atvieglo uzstāšanos, bet vērtētājam – runas uztveri. Vārds vārdā iemācīta runa būs mākslīga un iestudēta.

Savas runas galīgo variantu skolēnam var ieteikt izmēģināt, runājot to saviem ģimenes locekļiem, draugiem vai sev pie spoguļa, izmantojot laika kontroli, ierakstīt savu runu, tad to noklausīties un izvērtēt/uzlabot.

Runas tekstam struktūras, temata atklāsmes un argumentācijas ziņā ir daudz līdzības ar pārsprieduma žanra domrakstu, tāpēc pieredze pārsprieduma rakstīšanā par dažādiem tematiem var palīdzēt skolēnam veiksmīgi sacerēt savas runas tekstu.

Atbildes uz jautājumiem

Pēc skolēna monologa intervētājs uzdod viņam divus atvērtos jautājumus, pēc katra no tiem sagaidot no skolēna izvērstu atbildi. Jautājumi skolēnam NAV iepriekš zināmi. Skolēnam jācenšas uz tiem atbildēt izvērsti, precīzi un skaidri, brīvi pamatojot savu viedokli, attieksmi un vērtējumu.

Atbildēs uz jautājumiem tiks vērtēta jautājuma izpratne (skolēns atbild tieši uz uzdoto jautājumu, nevis apmēram par kaut ko tuvu tam vai pat par ko citu) un prasme izteikties, sniedzot izvērstu atbildi, tajā izmantojot savu pieredzi un/vai paužot attieksmi.

Atbildēs netiks vērtētas skolēna zināšanas par tematu (skolēna atbilde, ka viņš nezina kādu intervētāja jautātu papildinformāciju, kam seko pamatojums/attieksme pietiekami plašā, brīvā formulējumā, ir pieņemama atbilde, par ko netiek samazināts vērtējums).

Valodas kultūra (vārdu krājums un gramatika) mutvārdu atbildēs ietekmēs kopējo vērtējumu par visu mutvārdu atbildi (monologs + atbildes uz jautājumiem) šajā kritērijā.

Piemēri - skolēnu runas teksti

(Teksti pierakstīti, saglabājot skolēna vārdu un vārdformu izvēli)

1.

Manas runas temats ir “mūsu paaudzes nākotnes izaicinājumi”. Redziet, esmu novērojis, ka daudziem jauniešiem nav ļoti optimistisks skats uz savas paaudzes nākotni. Turklāt jaunieši pat nav vienīgie, kas šādi domā. Esmu bieži dzirdējis terminu “mūsdienu jaunatne” nākam no vecākām paaudzēm, lai runātu par to, cik sliktā esot jaunākā paaudze. Arī 2021. gada pētījumā, ko veica cilvēki no Bātas universitātes, 39% aptaujāto pat nebija pārliecināti, vai gribētu bērnus, jo viņi vienkārši pārāk daudz uztraucās par cilvēces nākotni. Man no šiem datiem un sarunām ar draugiem ir radies priekšstats, ka jaunākajai paaudzei vispār nav pārliecības par savu nākotni. Taču vai šis uztraukums ir pamatots?

Salīdzinot ar iepriekšējām paaudzēm jaunībā, garīgo slimību līmenis mūsdienās ir ievērojami augstāks un arvien vairāk jauniešu skar bezmiegs. Es uzskatu, ka pie vainas ir viedierīces un sociālie tīkli. Protams, tie var palīdzēt uzturēt kontaktu ar draugiem, taču sociālie tīkli ir arī vēl viena lieta, par ko uztraukties, turklāt no tiem var izveidoties atkarība, kas var negatīvi izmainīt gulēšanas paradumus. Es pats pirms aptuveni gada nolēmu pārstāt lietot lielāko daļu sociālo tīklu, un kopš tā laika mana pašsajūta ir krietni uzlabojusies. Iepriekšminētās problēmas ir reālas, taču nevajag padomāt, ka šī paaudze ir ar tām īpaša - arī iepriekšējai paaudzei bija savas problēmas, kā sirds slimības un liekais svars. Turklāt šī paaudze dara arī daudz ko labāk - pēc ASV

Veselības un sociālo dienestu departamenta datiem, jaunieši vairs nelieto tik daudz alkohola, turklāt pusaudžu grūtniecības līmenis ir zemāks.

Varbūt vairāk vajadzētu uztraukties par visu planētu un cilvēci. Iepriekšminētajā 2021. gada pētījumā 59% cilvēku atzina, ka viņiem ir ļoti lielas raizes par klimata izmaiņām. Tas nav bez iemesla - ir notikuši daudzi protesti, bet lielās korporācijas, šķiet, neko negrib mainīt. Nav grūti iegūt priekšstatu, ka cilvēce šādā veidā pati sevi iznīcinās aiz sava savtīguma. Taču pēdējos gados tehnoloģijas ir strauji attīstījušās. Atjaunojamie enerģijas resursi ir kļuvuši daudz lētāki, līdz ar to fosilā kurināmā patēriņš ir sācis samazināties daudzās pasaules valstīs. Turklāt daudzi pasaules iedzīvotāji arī sāk arvien vairāk apzināties, ka šī ir reāla problēma. Piemēram, mana ģimene ir sākusi pievērst uzmanību tam, kas tiek mests laukā, un redzu, kā manā apkaimē sāk lēnām parādīties saules paneļi uz jumtiem. Vidējā temperatūra pasaulē turpinās paaugstināties, taču cilvēce nenonāks pat tuvu izmiršanai, kas, šķiet, ir tas, par ko jaunieši uztraucas visvairāk.

Vēl kāds potenciāls izaicinājums nākotnē varētu būt mākslīgā intelekta nozīme cilvēku dzīvē. No manām sarunām ar vienaudžiem par šo tēmu varu spriest, ka lielākā daļa jauniešu uztraucas tieši par to, ka mākslīgais intelekts cilvēci vienkārši iznīcinās. Bet vai tā notiks? Par to domas dalās pat eksperti, taču pašlaik cilvēce ir ļoti tālu no tāda notikuma. Pašlaik, manuprāt, lielāka problēma ir tas, ka MI aizstās cilvēku darbavietas. Sākumā jau būs lieliski - roboti pārņems tādas neradošas profesijas kā pārdevējs un šoferis. Cilvēce nav ļoti tālu no tā - ASV, Lielbritānijā un Somijā jau ir veikali bez pārdevējiem un tiek ražotas mašīnas, kas var sevi vadīt pašas. Taču problēmas sāksies tad, kad mākslīgais intelekts pārņems arī mākslinieku un zinātnieku profesijas. Roboti varēs izpildīt gandrīz visus darbus, līdz ar to gandrīz visi iedzīvotāji būs bezdarbnieki. Kā valdības tam pielāgosies un kā iedzīvotāji turpinās dzīvot - to ir grūti teikt.

Šīs ir tikai dažas no problēmām, par kurām var uztraukties. Es nevēlos radīt iespaidu, ka šīs problēmas neeksistē, taču pie tām jau strādā daudz cilvēku, kas mēģina tās novērst. Līdz ar to, manuprāt, uztraukties par šīm pasaules un sabiedrības problēmām ir lieki. Vai "mūsdienu jaunatne" izaugs par normālu un funkcionējošu sabiedrības daļu? To varam ietekmēt tikai mēs paši. Manuprāt, galvenais ir apzināties, ka šīs problēmas ir reālas un eksistē, un tad nākotnē vēlēšanās attiecīgi balsot par pareizajiem cilvēkiem, kas ir gatavi strādāt pie šīm problēmām un tās novērst.

Komentārs: Runa ir lieliski izplānota, ir izmantoti pieredzes piemēri, skaidri formulēta attieksme. Ir izmantoti fakti, bet nav skaidri nosaukts to avots (kur lasīts par citēto pētījumu). Ja tas būtu nosaukts, to varētu uzskatīt arī par informatīvu tekstu, uz kuru atsaucas autors.

2.

Es runāšu par tēmu "Ceļā uz "perfekto" pasauli. Kas labāk - roboti vai cilvēciskas kļūdas?"

Manuprāt, šis temats mūsdienu pasaulē šobrīd skar katru. Roboti ikdienā ienāk daudz straujāk, nekā mēs to apjaušam. Mūsu mājas ik dienu kļūst aizvien viedākas. Mācībām un ikdienas saziņai izmantojam jaunākās IT. Daudzās sadzīves jomās roku darbu jau sen ir nomainījušas viedās ierīces. Vai kādreiz spējāt iedomāties, ka varēsiet iegādāties robotu, kurš paveic mājas uzkopšanas darbus jūsu vietā? Tikmēr monotoni ikdienas darbi, kuri prasa pietiekami daudz laika un pūļu, daudzās mājās vēl arvien tiek

veikti ar rokām un tikai retais ikdienas steigā atrod laiku tā mierīgi un no visas sirds uzklaut un sajūst sev tuvos cilvēkus ar visām viņu kļūdām, neveiksmēm un problēmām. Kā tad ir labāk?

Nesen ar ģimeni noskatījāties 2017.gadā uzņemto filmu „Pirmie kosmosā” (tiešā tulkojumā - “pirmo laiks”). Tas ir stāsts par 1965. gada notikumiem. Šajā laika posmā notiek ieroču sacensības starp divām lielvalstīm - ASV un PSRS. Aukstais karš vēršas plašumā. Divas lielvaras ASV un PSRS sacenšas kosmosa izpētes sasniegumos. Kurš pirmais dosies atklātā kosmosā? Pieredzējušais kara lidotājs Pāvels Beļajevs un viņa pārinieks Aleksejs Leonovs, dedzīgs sapņotājs, kurš alkst veikt varoņdarbus, ir tie divi cilvēki, kas gatavi spert soli nezināmajā. Tehnikas attīstībā ieguldīts daudzu zinātnieku gadiem veiktais darbs. Taču neviens pat nespēja iedomāties, ar ko viņiem nāksies saskarties lidojuma laikā. Šajā misijā itin viss, kas vien varēja, notika ne tā, kā plānots... Rezultātā, kļūt par pirmajiem izdevās tikai pateicoties liktenīgai veiksmi un cilvēciskajam faktoram, nejaušībai un dzīves laikā gūtajai pieredzei.

Digitalizācijas un robotizācijas ietekmē daudziem mainās arī darba vide. Atslēgvārdi nākotnei ir “pārkvalifikācija” un “mācīšanās visa mūža garumā”. Taču pat eksperti ir atzinuši, ka tomēr nevar atbildēt uz jautājumu, cik darbvietu nākotnē cilvēkiem atņems roboti. Visticamāk, cilvēki strādās ciešā sadarbībā ar mākslīgo intelektu, jo aiz katra robota taču stāv cilvēks. Darbu atņems nevis mašīnas, bet gan super produktīvi cilvēki, kas izmantos gudras mašīnas un tāpēc varēs izdarīt vairāku cilvēku darbu vieni paši. *Vai Tu domā, ka tas varētu ietekmēt Tevi personīgi, kā? Kā Tu ar to saskaries savā ikdienā?*

Vai iespējams ieprogrammēt mūsu smadzenes tā, lai tās domātu tieši tā, kā vajag? Vai varētu pienākt brīdis, kad datori kontrolēs un virzīs cilvēku domas? Lielbritānijas kibernetikas profesors Kevins Vorviks uzskata, ka jaunākie bionikas tehnoloģijas atklājumi varētu padarīt šādu zinātniskās fantastikas scenāriju par īstenību. Vismaz teorētiski tas ir iespējams. Profesors uzskata, ka cilvēks attīstības ziņā varētu ieņemt tikai trešo vietu aiz intelektuālajām mašīnām un kiborgiem - cilvēkiem ar implantētām mikroshēmām, kurus pilnveidojušas modernās tehnoloģijas. Lai nu kā, zinātniskie eksperimenti, kurus viņš izdara pats ar sevi, ir visai drosmīgi. Kopā ar starptautisku robotizācijas pētnieku komandu divdesmit cilvēku sastāvā viņš izstrādā metodes, kā pašam sevi modernizēt. Kā gan tas izdarāms? Darbojoties efektīvā sava ķermeņa un prāta tiešsaistes režīmā (hot-wiring) ar datoru. *Ko Tu par to domā, kāda ir Tava attieksme pret šādiem eksperimentiem?*

Īsti nezinu, kurš dzīves scenārijs mūs sagaida nākotnē. Gribētos, lai cilvēce ceļā uz perfekto pasauli tomēr gūst virsroku (“ir pirmā”) – atzīst un labo kļūdas, palīdzot visiem, arī robotiem, kļūt labākiem bez lieliem un neatgriezeniskiem zaudējumiem visai planētai.

Komentārs: Runa ļoti labi izplānota, ir izmantoti fakti un atsauce uz tekstu, tikai precīzi jānosauk teksta avots. Autors pārāk maz paudis savu viedokli un attieksmi, savu pieredzi pieminējis tikai 1 reizi (skatījāties filmu). Skolotājas piezīmēs ar sarkanu parādīts, kā skolēns būtu varējis iekļaut runā savu pieredzi un/vai attieksmi.

3.

Visiem patīk fiziskas aktivitātes un, manuprāt tās arī visiem ir nepieciešamas, jo gribam taču nodzīvot garu skaistu, mūžu un paši labi izskatīties. Daudziem (tai skaitā man) sports ir hobijs, citiem naudas pelnīšanas avots vai padziļināta aizraušanās, tomēr

liela daļa cilvēku, lai arī cik ļoti patiktu sportot un cik ļoti liels talants būtu, izvēlas ar sportu nenodarboties. Kāpēc gan tas ir tā? Vai tiešām sportam ir negatīva ietekme? Iemesls, lai nesportotu daudziem ir traumu risks. Nevar nepieņemt, ka, ilgstoši nodarbojoties ar sportu, no traumām izbēgt nav iespējams, tāpēc sports nav iedomājams bez atbilstošas veselības aprūpes.

Kā jau pieminēju, man sports viennozīmīgi ir hobijs. Es nezinu kam būtu jānotiek, lai es negribētu sportot, izkustēties. Nesen biju ļoti aizrāvēs ar florbolu, bet pēc aptuveni gada sāku just, ka manas plaukstu locītavas ir kļuvušas ļoti jūtīgas. Arī aizejot pie ārsta neko vairāk, kā pats jau zināju, neuzzināju. Tas manī neradīja motivāciju meklēt citus risinājumus, tāpēc vienkārši pārtraucu spēlēt florbolu.

Ticu, ka ir cilvēki ar līdzīgiem stāstiem, un esmu pa ausu galam dzirdējis radus un draugus, kuri jaunībā jau visu kaut ko varējuši un darījuši, bet tad traumu dēļ, riska dēļ pārtraukuši. Cilvēkus traumas mēdz stipri demotivēt. Priekš kam vajadzīgs darīt kaut ko, kur ir risks savu dzīvi beigt ratiņkrēslā? Piemēram, Liepājnieks Kristaps Porziņģis, iespējams, viens no slavenākajiem latviešiem, savas karjeras pašā augstākajā punktā pilnīgi muļķīgi guva traumu, un bija ilgstoši spiests nespēlēt. Tādejādi viņš netika pie iespējas spēlēt NBA zvaigžņu spēlē, kas ir viens no visu basketbolistu sapņiem.

Traumas gūt ir viegli, un visbiežāk (izņemot mikrotraumas) ir vajadzīgs laiks, lai no tām atietu. Mājaslapa www.activebeat.co norāda, ka 50% traumu, kas jāārstē vismaz mēnesi, ir gūtas biežāk, nekā ASV slimnīcās pierakstās cilvēki ar vieglām galvassāpēm.

Risinājums, lai novērstu cilvēku atturēšanos no sportiskas karjeras traumu dēļ, ir veselības aprūpes, medicīnas attīstīšana, lai traumas varētu izārstēt ātrāk un komfortablāk. Vienīgā problēma mūsdienās ir pārbaudīt, lai šīs intensīvās ārstēšanas metodes nerada blakusparādības. Daļa ārstēšanās metožu, kas atklātas 20.gs. beigās un 21.gs. sākumā, jā, novērš vienu problēmu, bet rada citas.

Galu galā, jāsaprot, ka cilvēks nav robots. Mūsos ir dvēsele iekšā. Tai vajadzīgs laiks, lai tā atjaunotos, tāpēc svarīgi nepārkāpt pār stripu, jābūt piesardzīgiem un jā rūpējas par savu ķermeni un garu. Jo vairāk mēs sportosim, jo veselīgāka, spēcīgāka, vienotāka sabiedrība būs.

Komentārs: Runas iecere ļoti laba, saturs attīstīts visai mērķtiecīgi, nobeigums gan nav secinājums, kas izriet no pārējā runas satura, tas nav tieši saistīts ar izvirzīto tematu. Skolēns varētu vairāk izmantot savu paša pieredzi, papildinot 4. un 5.rindokpu ar konkrētiem pieredzes piemēriem. Runā veiksmīgi izmatoti fakti, bet skolēns nav atsaucies uz kādu tekstu.

4.

Man, kā jebkuram topošajam vidusskolēnam ir svarīgi saprast, kādā jomā nākotnē vēlos strādāt. Es izvēlējos stāstīt par savu nākotnes profesiju, un šobrīd par to uzskatu režisora profesiju.

Es apzinos, ka šī profesija noteikti nav tā vieglākā, pirmkārt, režisoram ir ļoti daudz jāzina un pie tam dažādās jomās un, otrkārt, jābūt pārliecinātam par sevi, par to, ko viņš dara, un galvenais - jāzina, ko viņš grib pateikt ar savu iestudējumu un kāds būs viņa vēstījums.

Tad kāpēc tieši šī profesija? Man vienmēr ir patīcis izpausties un esmu diezgan radošs cilvēks ar lielu iztēli, un tā kā pēdējā laikā mani ir ļoti sācis interesēt teātris un

teātra vidē jutos ļoti labi un iedvesmoti, zinu, ka noteikti vēlos strādāt saistībā ar to. Bet par aktrisi gan negribu kļūt, jo man labāk patīk būt aizskatuvē, to arī esmu novērojusi grupu darbos, ka labprāt visu izdomāju un sagatavoju, bet prezentēt man nepatīk, tāpat kā atrasties uz skatuves, jo kaut kā tur nejūtos īsti ērti. Pie tam, tā kā es vēlos dzīvēt kaut ko sasniegt, manuprāt, šī profesija man tiešām ir piemērota, jo šajā profesijā ir pieejamas diezgan lielas izaugsmes iespējas.

Tā kā bieži apmeklēju teātri, man tagad jau arī ir kāda pieredze šajā jomā. Pēc katras redzētās izrādes es gūstu jaunu pieredzi, katru reizi dažādu, bet arī slikta pieredze ir pieredze, tā tikai bagātina manu redzesloku. Tā kā man jau ir, ar ko salīdzināt, es spēju novērtēt, kas ir labi un kas - ne tik labi. Katrā iestudējumā es varu saskatīt kaut ko labu, kaut ko, no kā var mācīties.

Zinu arī to, ka man patīk būt līderei, to es atzīstu, bet ļoti labi apzinos, ka bez komandas darba neko nevar panākt, it īpaši teātra pasaulē. Tomēr man tā nav īpaši liela problēma, jo parasti es cenšos sadarboties un sastrādāties ar visiem. Režisors ir vienlaikus vadītājs un komandas cilvēks.

Es domāju, ka katram ir kāds cilvēks, kurš iedvesmo un iedrošina, man tā ir režisore Laura Groza-Ķibere, es tiešām viņu ļoti apbrīnoju - viņas ieguldīto darbu, arī skatījumu uz lietām un lielo izaugsmi. Viņas izrādes ir patiešām lieliskas, var redzēt, ka viņa zina, ko dara. Viena no manām mīļākajām izrādēm ir Luras iestudētā izrāde "EQUUS", tur viss ir tiešām lieliski, nav pie kā piesieties, ne velti šī izrāde ir saņēmusi vairākas balvas. Šī izrāde ir tiešām smaga un ļoti nopietna, bet tāpat iesaku visiem. Es no Luras tiešām varu ņemt ļoti labu piemēru, arī to, ka ieguldītais darbs atmaksājas un tas tiks novērtēts pēc nopelniem.

Es nevaru sevi iedomāties nekur citur kā mākslas pasaulē, manuprāt, tur tiešām ir mana īstā vieta. Tāpēc ļoti ceru, ka varēšu darīt tiešām to, kas man patīk un sagādā prieku. Es domāju, ja ticēšu saviem sapņiem un mērķiem, tad man varētu arī izdoties, un mans novēlējums sev - galvenais nepadoties.

Komentārs: Laba, plānveidīga runa, kas balstīta personīgajā attieksmē un pieredzē, daudzpusīgi atklāj iecerēto tematu. Trūkst vēl kāda fakta un atsaucis uz tekstu. Runā būtu ļoti viegli iekļaut atsauci uz kādu sabiedriskajos medijos publicētu interviju ar režisori Luru Grozu.

5.

Savā runā es stāstīšu par tēmu, kura man un pārējai sabiedrībai bieži liek aizdomāties. Manas runas temats ir – "kāpēc mēs baidāmies no nāves?". Apskatīšu arī to, kā dažādas cilvēku grupas miršanu uztver.

Bieži vien bailes ceļas no reliģijas. Kristieši, musulmaņi un citi uzskata, ka pēc nāves nonākam debesīs. Viņiem nebūtu pamata baidīties no nāves, jo tur viņi būs pie sava dieva. Protams, daļa no kristiešiem gan baidās, ka nokļūs ellē vai šķīstītavā, kur viņiem nolems mūžīgas mokas un ciešanas, un šai ticīgo grupai tik tiešām ir pamats baidīties no nāves. Tomēr vairums mūsdienu kristiešu uzskata, ka Jēzus ir izpircis visus grēkus. Viņiem nebūtu pamata baidīties.

Daudzi, kas netic jebkāda Dieva eksistencei, uzskata, ka dzīve ir tikai viena un pirms un pēc tās nekas nenotiek. Mums nesāpēja laiks pirms mūsu dzimšanas, tādēļ mums nesāpēs laiks pēc mūsu nāves – mēs gluži vienkārši tad nebūsim, tāpat kā nebijām pirms tam. Ar šādu uzskatu no nāves nebūtu jābaidās tāpat, kā mēs parasti nebaidāmies no, piemēram, miega.

Daļa reinkarnācijas piekritēju uzskata, ka jau uzreiz pēc nāves sākam jaunu dzīvi citā ķermenī. Ir citi, kas domā, ka pēc nāves mēs nokļūstam vidē, kurā dvēseles izvērtē, kas izdevies labāk vai sliktāk iepriekšējā dzīvē, un apgūst mācības nākamajai dzīvei. Pēdējam uzskatam piekrītu arī es. Taču arī ar šādu uztveri bailēm nebūtu pamata.

Tāpēc, manuprāt, galvenais iemesls, kāpēc mums ir bail ir tas, ka mēs nekad neuzticamies nezināmajam, mums ir bail no pārmaiņām, ja nezinām, ko tās atnesīs. Tagad, dzīves laikā vērtīgākā lieta, kas mums ir, ir mūsu ķermenis, ko mēs saucam par "Es". Doma par visdārgākās lietas zaudēšanu ir biedējoša, tas, ka jāuztraucas par dzīvi pēc nāves, palielina bailes. Turklāt mēs zaudējam ne tikai savu ķermeni, bet arī to, kas uz Zemes nosaka mūsu identitāti: piederīgos, attiecības, darbu, bagātību, sociālo statusu un tā tālāk.

Otrs svarīgs iemesls ir tas, ka bieži vien mēs ne tik ļoti baidāmies no nāves pašas, bet gan no sāpēm, ko tā sagādās palikušajiem.

Tomēr saprotu, ka bailes no nāves ir vajadzīgas, jo tās palīdz cilvēkiem izdzīvot – apziņa, ka mūsu nāve kādam (vai mums pašiem) sagādās ciešanas, liek atbaidīgāk izturēties pret dzīvi un nepamest to vieglprātīgi, pie pirmajām lielajām grūtībām.

Komentārs: Runas iecere ir interesanta, tomēr to būtu vēlams nopietni pilnveidot. Pirmkārt, galvenās daļas garākajā posmā tiek atbildēts nevis uz ievadā uzdoto jautājumu “kāpēc mēs baidāmies no nāves?”, bet gan - “kāpēc no nāves nebūtu jābaidās?”. Tam seko 2 rindkopas, kurās tiek sniegtas atbildes uz izvirzīto jautājumu, taču tās nav pamatotas nedz ar faktiem, nedz pieredzi, nedz atsauci uz kādu tekstu. Temats ir tāds, ka ar pieredzes faktu atlasi varētu nebūt viegli, toties sameklēt tekstus, uz ko atsaukties, sākot jau ar Bībeli, būtu ļoti vienkārši. Autors pauž savu viedokli, bet savu pieredzi (piemēram, pieredzi attiecībās ar dažādu uzskatu cilvēkiem) neizmanto vispār. Līdz ar to runas saturā pārāk liela daļa ir vispārīgi spriedumi.

6.

Domāju, visi pasaulē zina Hariju Poteru. Manuprāt, grāmatas par Hariju ir kļuvušas pat par klasisku literatūras vērtību. Es pati esmu izaugusi kopā ar Hariju un viņa draugiem tieši un pārnēstā nozīmē - arī savā prātā un domāšanā. Manuprāt, lielākā kļūda, ko cilvēki pieļauj, izvēloties nolasīt un neieteikt saviem bērniem grāmatas par Hariju Poteru, ir tas, ka viņiem šķiet, ka tā ir kārtējā bērnu grāmatiņa par to, kā pusaudži glābj pasauli. Protams, daļēji tā arī ir, bet šajās grāmatās ir apskatītas nopietnas problēmas un izceltas ļoti dziļas domas un atziņas, taču pats interesantākais – augot to galvenajiem varoņiem, aug arī grāmatu dziļums un vērtība. Es domāju, pēdējās grāmatas tieši varētu būt piemērotākas pat jauniešiem un pieaugušajiem, tieši tāpēc es pastāstīšu par savu izaugsmi, lasot Dž. K. Roulingas grāmatas par Hariju Poteru.

Pirmā Harija Potera grāmata, kas nonāca manās rokās, bija “Harijs Poters un Azkabanas gūsteknis”. Es ļoti ātri iemācījos lasīt, bet tā bija mana pirmā diezgan liela apjoma grāmata. Es to saņēmu kā dāvanu no tēta apmēram 5 gadu vecumā, atvēru un izlasīju pirmos 3 teikumus, sapratu, ka es neko nesaprotu, un noliku to nost. Pēc apmēram pusotra gada es atkal to atvēru un... aizrāvos ar lasīšanu. Šī grāmata aizsāka manu mīlestību pret lasīšanu. Atceros, kā domāju – kā var kaut ko tik interesantu uzrakstīt?! Šai grāmatai es izskrēju cauri ļoti ātri – sākās mans burvju pasaules ceļojums. Nākamajos gados es ik gadu uz dzimšanas dienu saņēmu kādu nākamo no šīm grāmatām. Laikā, kamēr es gaidīju nākamo daļu, es tās pārlasīju atkal un atkal.

Kaut kur līdz 6.klasei es biju izlasījusi visas grāmatas un biju absolūti Harija Potera, burvju pasaules un politikas varā. Tagad es bez problēmām orientējos visās grāmatās – nosauciet citātu, es pateikšu, kurā daļā un kādā sakarā!

Jau agrā bērnībā šīs grāmatas man devušas ļoti daudz – pirmkārt, protams, lasītprieku un sajūsmu par grāmatām, manas ātrās lasīšanas prasmes un attīstību – es nekad no brīvas gribas nelasītu tādas grāmatas, piemēram, kā “Grega dienasgrāmata”! Tāpat Harija Potera sērijas grāmatas man deva ļoti, ļoti daudz vielas pārdomām un prasmi izteikt savu viedokli.

No paša, paša sākuma mans mīļākais grāmatas tēls bija Hermione. Man ārkārtīgi patīk arī Harijs, Rons, visi citi. Manuprāt, katrs no šiem tēliem ir tik kolorīts, un es apbrīnoju šo darbu autori Dž. K. Roulingu par to, kā var izgudrot tik dažādus viedokļus un domāšanas virzienus. Jāatzīst, ka manu skatījumu uz grāmatas varoņiem ietekmējušas arī filmas, kas, manuprāt, ir lieliskas. Emma Vatsone, kas tēlo Hermioni, manuprāt, ir ideāla šai lomai. Daniels Redklifs lieliski iznes galvenā varoņa Harija tēlu. Filmā skan ģeniāla amerikāņu komponista, diriģenta un pianista Džona Viljamsa mūzika, Hedvigas tēma no šīs mūzikas, šķiet, bija pirmais skaņdarbs, ko es iemācījos tikai un vienīgi pēc pašas vēlēšanās un pilnīgi patstāvīgi savam priekam.

Aizraušanās ar Hariju Poteru man sagādāja arī daudzus interesantus piedzīvojumus. Piemēram, grāmatā stāstīts, ka mācības Cūkkārpā (burvju skolā), sāk no 11 gadu vecuma. Es, protams, zināju, ka man nekāda vēstule ar pūci nepienāks, bet līdz 11.dzimšanas dienai kāda cerība laikam bija. Protams, man vajadzēja šīs zināšanas arī izplatīt, tāpēc es kritu uz nerviem visiem mājās, nepārtraukti runājot par Hariju Poteru, naktīs lasot zem segas. Skolā es “indēju” ar šo burvju pasauli arī savu labāko draudzeni, kura ticēja gandrīz katram manam vārdam un muļķībām. Es viņai iedevu “zizli” (irbulīti), mācīju burvestības, un mēs starpbrīžos nāvīgi slepeni skrējām pa skolu un būrām skolotājus.

Ar savu lasīšanu aizrāvu līdzī arī savu mammu - sākumā viņai nepavisam nepatika “Harijs Poters”, bet ar katru nākamo daļu tas viņai iepatikās aizvien vairāk, un arī viņa man tagad piekrīt, ka tā ir arī pieaugušo grāmata, un piekrīt man, ka pēdējā daļa ir vienkārši šedevrs.

Man daudzi ir prasījuši – kura ir tava mīļākā “Harija Potera” daļa? Manuprāt, tas ir ļoti atšķirīgs no garastāvokļa un tā, ko vēlies lasīt. Piemēram, vieglai izklaidei der 1. un 2. grāmata, lai arī 2.daļa nav tik nopietna, es to esmu izlasījusi (goda vārds, es izskaitēju) 22 (!) reizes... Šī ir tā vēl viena lieta – šīs grāmatas neapnīk, es katru reizi atrodu tur ko jaunu. Savukārt pēdējā daļa mums ar mammu ir pielīmēta pilna ar lapiņām, ar kurām atzīmēti vērtīgākie citāti. To, šķiet, reizes desmit ir pārlasījusi arī viņa.

Dž.K.Roulingas grāmatas mani iedvesmoja pirmajiem pašas literārajiem centieniem – viss mans vārdu krājums, valoda, garie teikumi – tas ir no Hariju Potera sērijas grāmatām. Es 6. klasē ar savu stāstu “Albīna un Žufs” dabūju 1. vietu Rakstnieku savienības rīkotajā konkursā, togad biju jaunākā dalībiece. Nevienš nezināja, ka es “rakstu grāmatu”. Pati pārskatot savu uzrakstīto, es sapratu, ka daudzi teikumi, izteicieni ir pilnīgi identiski fragmentiem no Harija Potera grāmatām. Sākumā pat stāsta sākotnējais nosaukums man bija, izrādās, tāds pats, kā Harija Potera 3.daļas vienas nodaļas nosaukums. Ne jau tādēļ, ka es tā speciāli, vienkārši man tas ļoti iesēžas galvā, jo visas šīs sērijas grāmatas ir rakstītas ļoti interesantā, plašā valodā.

Mani aizrauj tas, ka šīs nav kārtējais banālais stāsts par bezbailīgiem pusaudžiem, kuri vienmēr tiek cauri sveikā, nekad nekas nenoiet šķērsām. Ar katru nākamo grāmatu sižets kļūst dziļāks, nobriedušāks, arī skumjāks. Tik daudzas negaidītas nāves, izmisīgas vilšanās, tik daudzi cilvēki upurējas, lai cits citu pasargātu.

Interesanti ir tas, ka augu ne tikai es. Aug Harijs, Hermione, Rons, bet visa aizsākumos – grāmatas autore kā rakstniece. Valoda arvien paplašinās, es esmu salīdzinājusi teikumus pirmajās un pēdējās grāmatās. Lasot šīs grāmatas secīgi, bērns pilnveido savu valodu, pats to nemanot! Stāsts nav tikai par trim lieliskiem, gudriem bērniem, bet par varaskāri, slavu, cik ļoti tā vilina un maina cilvēkus. Šajās grāmatās ir daudzi fantastiski citāti, kuri tiešām liek aizdomāties. Man arī bija tā, ka lasot es reizēm uz brīdi vīlos tās varoņos – tāpat, kā būtu dzīvē – neviens jau nav ideāls. Harijs pāris reizes tomēr kļuva varaskārs un iedomīgs, Hermione kļuva nejauka, sāka izrīkot citus, Rons rādīja savu dusmīgo, nekaunīgo pusi. Dumidors, visa stāsta visviedākais, cēlākais un sirsnīgākais burvis, izrādās, slēpis pagātnes noslēpumus... Bet galu galā visam pāri ir mīlestība, cerība un milzīga savas misijas apziņa.

Es nekad neticētu, ka, lasot grāmatu, var skaļi smieties vai birdināt asaras, ja nebūtu iepazinusi “Hariju Poteru”. Šīs bija pirmās grāmatas, kuras mani tiešām tā aizrāva, ka es arī gan smējos, gan raudāju. Tām jau sen ir sekojušas citas, bet pirmie iespaidi ir neizdzēšami. Es ceru, ka man ar savas pieredzes piemēru izdevās parādīt, cik daudz šīs Dž.K.Roulingas grāmatas var dot bērna un jaunieša izaugsmei.

Komentārs: Satura prasības ievērotas pilnībā. Jāvēro, vai runājot izdodas iekļauties 5 minūtēs, iespējams, var nākties runu īsināt. Runā pavisam nedaudz vārdu izvēles neprecizitāšu.

VIII Avoti pašmācībai

1. Albijs Marks. Tā viņi te runā. R: LVA, 2004
2. Baltiņš Māris, Druviete Ina. Ceļavējš cilvēku ciltij. Valoda sabiedrībā, R: LVA, 2017
3. Centralizētais eksāmens latviešu valodā 2014./2015. mācību gadā: rezultātu analīze un metodiskie ieteikumi. Metodiskais materiāls. Izmantojams arī pārsprieduma apguvei 9. klasē. Pieejams: https://registri.visc.gov.lv/vispizglitiba/eksameni/dokumenti/metmat/2014_2015_ce_1_atval_analize.pdf
4. Ermansone, I., Vītola, A. (2011). Tekstveide 7.–9. klasei. Mācību līdzeklis skolēnam. Rīga: Latviešu valodas aģentūra.
5. Fadels Čarlzs, Bialika Maija, Trilings Bērnijs. Četru dimensiju izglītība, R: Izglītības uzņēmums „Lielvārds”, 2017
6. Ieteikumi, gatavojoties latviešu valodas (latviešu mācībvalodas izglītības iestādēs) eksāmenam 9. klasei. Metodiskais materiāls. Pieejams: https://registri.visc.gov.lv/vispizglitiba/eksameni/dokumenti/metmat/09_latv_valoda_i_eteikumi.pdf
7. Kramiņš Edgars. Retorikas rokasgrāmata, R: Biznesa augstskola Turība, 2016
8. Kursīte Janīna. Zīmju valoda: latviešu žesti, R.: LU Akadēmiskais apgāds, 2016
9. Latviešu valodas rokasgrāmata. (2018). Rīga: Latviešu valodas aģentūra, Latviešu valodas institūts. Pieejams: <http://valodasrokasgramata.lv/>

10. Martena, S., Laiveniece, D., Šalme, A. (2020). Lingvodidaktika: latviešu valodas mācības pusaudžiem un jauniešiem. Rokasgrāmata pamatskolas un vidusskolas pedagogiem. Rīga: Latviešu valodas aģentūra. Pieejams: https://maciunmacies.valoda.lv/wp-content/uploads/2021/02/LVA_lingvodidaktika_web.pdf
11. Mencels Volfgangs. Retorika, R: Balta eko, 2002
12. https://skolo.lv/pluginfile.php/16225992/mod_resource/content/1/5.vertšanas-piemers-lifta-runas-snieguma-uzlabosana.pdf
13. Skujiņa, V., Anspoka, Z., Kalnbērziņa, V., Šalme, A. (2011). Lingvodidaktikas terminu skaidrojošā vārdnīca. Rīga: Latviešu valodas institūts.
14. Skujiņa, V. (red.) (2007). Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca. Rīga: LU Latviešu valodas institūts.
15. <http://valodasrokasgramata.lv/>

IX Eksāmena 2. un 3. daļas vērtēšanas kritēriji

2. daļa (tekstveide) Pārsprieduma vērtēšanas kritēriji (30 punkti)

Vērtēšanas kritērijs	Snieguma apraksts, līmenis, punkti			
	I	II	III	IV
1. Temata atklāsme*	1 punkts	2 punkts	3 punkts	4 punkts
*0 punktu , ja darbs neatbilst pārsprieduma žanra domrakstam un/vai tematam.	Saturs daļēji atbilst tematam un pārsprieduma žanram (dominē vēstījuma un/vai apraksta elementi). Skatījums uz problēmu/jautājumu ir vienkāršots un virspusējs. Izteiktās domas ir frāžainas.	Saturs atbilst tematam un pārsprieduma žanram, taču problēma/jautājums atklāts virspusēji, ir novirze no temata. Spriedumi ir trafareti/neveikli, nav iekļauti secinājumi.	Saturs atbilst tematam un pārsprieduma žanram, taču temats ir sašaurināts vai paplašināts. Patstāvīgi spriedumi un secinājumi, taču tie pilnībā neatklāj problēmas/ jautājuma būtību un autora personisko attieksmi.	Pārsprieduma saturs pilnībā atbilst tematam. Jautājumi aplūkoti plaši, loģiski un saprotami; tekstā ietverti patstāvīgi spriedumi un secinājumi, atklāta autora personiskā attieksme, atziņas, vērtējums.
2. Teksta struktūra	1 punkts	2 punkti	3 punkti	4 punkti
	Darbs nav plānveidīgs. Trūkst nobeiguma vai ievada. Nav dalījuma	Teksta daļu apjoms ir nesamērīgs. Daļēji ievērots	Ievērots dalījums rindkopās, ir 3-5 rindkopas, tās ir loģiski	Teksts ir plānveidīgs, loģisks, strukturāli vienots. Ievērots dalījums

	rindkopās. Nesamērīgs daļu apjoms.	dalījums rindkopās, trūkst saistījuma starp tām.	izkārtotas, vietām nav saistījuma starp tām.	rindkopās (3-5 rindkopas), tās ir saturiski saistītas.
3. Teksta apjoms	1 punkts	2 punkti		
0 punktu , ja domraksta apjoms ir mazāks par 120 vārdiem	Teksts daļēji atbilst norādītajam apjomam (121-150 vārdu). Kļūdu skaitu reizina ar 2.	Teksts atbilst norādītajam apjomam. *Pārsniegts apjoms neietekmē vērtējumu.		
4. Argumentēšana	1 punkts	2 punkti	3 punkti	4 punkti
	Tekstā izmantoti vispārīgi apgalvojumi, tie nav pamatoti ar faktiem vai autora personisko pieredzi. Darbs ir bezpersonisks.	Tekstā iekļautie apgalvojumi ir sašaurināti vai pārāk vispārīgi. Argumentēšanai izmantota tikai autora personiskā pieredze.	Tekstā iekļautie apgalvojumi ir saprotami, tie ir saistīti ar izklāstītā jautājuma saturu. Argumentēšanai izmantota autora personiskā pieredze un vismaz viens precīzi formulēts kultūras/literatūras fakts.	Tekstā iekļautie apgalvojumi ir formulēti skaidri un precīzi. Pierādījumi ir izvērsti un skaidroti, atklājot rakstītāja personisko attieksmi. Argumentēšanai izmantoti 2-3 skaidri un precīzi formulēti kultūras/literatūras fakti un autora personiskā pieredze.

5. Vārdu krājums**	1 punkts	2 punkti	3 punkti	4 punkti
	Tekstā ir vienveidīgs un ierobežots vārdu lietojums, kā arī nozīmes ziņā neprecīzu vārdu lietojums (7–10 gadījumi).*	Tekstā kopumā ir atbilstošs vārdu lietojums, taču ir pieļauta nepamatota vārdu atkārtošanās un frāžainība, kā arī nozīmes ziņā neprecīzu vārdu lietojums (4–6 gadījumi).	Tekstā ir atbilstošs vārdu lietojums, taču pieļauts nozīmes ziņā neprecīzu vārdu lietojums (1–3 gadījumi).	Tekstā ir tematam un satura atklāsmei atbilstošs, bagātīgs un precīzs vārdu lietojums. Nav kļūdu.
6. Gramatikas normas**	1 punkts	2 punkti	3 punkti	4 punkti
	Tekstā kopumā ir pieļautas 6–10* atkāpes no literārās valodas normām dažādu vārdformu un/vai sintaktisko konstrukciju lietojumā.	Tekstā kopumā ir pieļautas 3–5 atkāpes no literārās valodas normām dažādu vārdformu un/vai sintaktisko konstrukciju lietojumā.	Tekstā kopumā ir pieļautas 1–2 atkāpes no literārās valodas normām dažādu vārdformu un/vai sintaktisko konstrukciju lietojumā, kas neapgrūtina teksta uztveri.	Tekstā ir ievērotas latviešu valodas gramatikas (morfoloģijas un sintakses) normas. Nav kļūdu.
7. Ortogrāfijas normas**	1 punkts	2 punkti	3 punkti	4 punkti
	Tekstā pieļautas 6–10* ortogrāfijas kļūdas.	Tekstā pieļautas 3–5 ortogrāfijas kļūdas.	Tekstā pieļautas 1–2 ortogrāfijas kļūdas.	Tekstā ir ievērotas ortogrāfijas normas. Nav kļūdu.

8. Interpunkcijas normas	1 punkts	2 punkti	3 punkti	4 punkti
	Pieļautas 6–10* interpunkcijas kļūdas.	Pieļautas 3–5 interpunkcijas kļūdas.	Pieļautas 1–2 interpunkcijas kļūdas.	Tekstā ir precīzi ievērotas interpunkcijas normas. Nav kļūdu.

***11 un vairāk kļūdu** (kritēriji: *Vārdu krājums. Gramatikas normas. Ortogrāfijas normas. Interpunkcijas normas.*) – **0 punktu.**

Domrakstu nevērtē, ja

- uzdevums nav izpildīts;
- darbs neatbilst kādam no piedāvātajiem tematiem;
- darbs neatbilst apjomam (mazāk par 120 vārdiem);
- darbs nav salasāms vai atrodas ārpus teksta laukuma;
- darbā ir ietverta informācija, kas ir pretrunā ar ētikas normām.

Vārdu krājuma kļūdu veidi**	Gramatikas normu kļūdu veidi**	Ortogrāfijas normu kļūdu veidi**
• Vārda nozīmes neizpratne/ neatbilstošas nozīmes vārds. • Neatbilstošs tās pašas vārdšķiras vārds. • Kalkēts vārds. • Vārds svešvalodā. • Liekvārdība, vienas saknes vārdu pārmērīgs atkārtojums. • Valodas stilam neatbilstošs vārds. • Neloģiski izteikumi, saturiski neloģisks teikums.	• Neprecīzi piedēkļi/priedēkļi. • Salīdzinājuma formas. • Noteiktā/nenoteiktā galotne. • Neprecīzs locījums/skaitlis/dzimte. • Darbības vārda formu neprecīzs lietojums. • Vārdu formveidošanas kļūdas. • Kļūdas prievārdu, saikļu lietošanā (ka/kad; jeb). • Nepamatota personas un laiku maiņa. • Nepamatoti izlaists vārds teikumā. • Nepamatoti atdalīti un nepareizi novietoti palīgteikumi, kļūdas sintaktisko saistījumu izveidē. • Nepilnīgi, nepabeigti teikumi, neloģiska vārdu secība teikumā.	• Nav ievērota latviešu valodas vārdu pareizrakstība (īso un garo patskaņu, divskaņu pareizrakstība vārdos un vārdformās, pareizs līdzskaņu lietojums vārdu saknē, galotnē un vārdformās, piedēkļu un priedēkļu lietojums vārdos un vārdformās, diakritiskās zīmes trūkums). • Nav ievēroti literārās valodas vēsturisko miju nosacījumi. • Kopā/ šķirti rakstāmi vārdi. • Lielo sākumburtu lietošana saliktajos nosaukumos, īpašvārdu rakstība. • Svešvārdu pareizrakstība, cittautu īpašvārdu atveide. • Vārdu saīsināšana. • Vārdu dalīšana pārņemšanai jaunā rindā. • Neuzmanības kļūdas (izlaisti/lieki/pārstatīti burti, trūkst galotņu utt.). • Latviešu valodas alfabētam neatbilstošu burtu lietojums.

3.daļa (mutvārdu runa) Mutvārdu runas vērtēšanas kritēriji (20 punkti)

Vērtēšanas kritērijs	Snieguma apraksts, līmenis, punkti			
	I (1 punkts)	II (2 punkti)	III (3 punkti)	IV (4 punkti)
1. Temata atklāsme	Temats nav pilnībā izprasts, skatījums ir virspusējs, bezpersonisks. Vērojamas novirzes no temata.	Temats tikai daļēji ir atklāts runas saturā. Runa nav mērķtiecīga, pieļautas novirzes no temata. Runātāja personiskā attieksme tiek atklāta daļēji, temata aktualitāte nav atklāta. vai Nav atklāta runātāja personīgā attieksme, temata aktualitāte ir daļēji atklāta.	Temats ir izprasts un atklāts teksta saturā, taču tas ir paplašināts vai sašaurināts. Runātāja personiskā attieksme un/vai temata aktualitāte tiek atklāta daļēji.	Temats ir izprasts un skaidri atklāts teksta saturā. Ir atklāta runātāja personiskā attieksme, temata aktualitāte tiek atklāta un pamatota.
Punkti	1 punkts	2 punkti	3 punkti	4 punkti
2. Runas uzbūve	Runas uzbūve tikai daļēji atbilst saziņas situācijai, tajā nav iekļautas vairākas teksta daļas (ievads,	Runas uzbūve pamatā atbilst saziņas situācijai, taču tā nav pilnībā pārdomāta, tajā nav iekļauta kāda teksta daļa (ievads,	Runas uzbūve atbilst saziņas situācijai, saturs ir plānveidīgs un secīgi izklāstīts, tomēr atsevišķas teksta daļas nav	Runas uzbūve pilnībā atbilst saziņas situācijai. Runa ir strukturēta, teksta daļas (ievads, galvenā daļa,

	nobeigums). Runa ir haotiska. Runa ir īsa (nav ievērots runas ilgums – mazāk par 3 minūtēm).	nobeigums). Starp teksta daļām nav ievērota loģiska sasaiste. Runas ilgums ir ievērots.	proporcionālas – tās ir pārāk izvērstas vai sašaurinātas (piemēram, pārāk garš/īss ievads vai nobeigums). Runas ilgums ir ievērots.	nobeigums) ir saturiski saistītas un samērīgas. Runas ilgums ir ievērots.
Punkti	1 punkts	2 punkti	3 punkti	4 punkti
3. Argumentēšana	Runā izmanto vispārīgus apgalvojumus, nepamato tos ar faktiem. Runa ir bezpersoniska. Nav sasaistes ar informatīvu tekstu vai literāru darbu.	Argumentēšanai izmanto tikai personisko pieredzi vai tikai faktus par sabiedriskajām un/vai kultūras norisēm Latvijā/pasaulē. Neizmanto atsauces uz informatīvu tekstu vai literāru darbu, kas saistīts ar izvēlēto tematu.	Argumentēšanai izmanto personisko pieredzi un vismaz vienu saprotami formulētu faktu par sabiedriskajām un/vai kultūras norisēm Latvijā/pasaulē. Izmanto vispārīgu informāciju no informatīva teksta vai literāra darba, kas saistīts ar izvēlēto tematu.	Argumentēšanai izmanto personisko pieredzi un skaidri un precīzi formulētus faktus par sabiedriskajām un/vai kultūras norisēm Latvijā/pasaulē. Pamatojumam izmanto informatīvu tekstu vai literāru darbu, kas saistīts ar izvēlēto tematu, atsauces ir loģiskas un pamatotas.

Punkti	1 punkts	2 punkti	3 punkti	4 punkti
---------------	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------

4. Vārdu krājums, gramatika* *0 punktu, ja runā pieļauj vairāk nekā 8 vārda nozīmes un/vai vārdformas lietojuma kļūdas.	Nepietiekams vārdu krājums un grūtības vārdu izvēlē, izklāstot temata saturu un atbildot uz jautājumiem. Runas situācijai un komunikācijas nolūkam nepiemērots vārdu lietojums un pēc formas vienveidīgi izteikumi. Runā ir nemotivētas pauzes, visbiežāk saistītas ar nepietiekamo vārdu krājumu. Runa ir monotona. un/vai Runā pieļauj 7–8 vārda nozīmes un/vai vārdformas lietojuma kļūdas.	Pietiekams vārdu krājums, lai izklāstītu skaidri runas saturu un atbildētu uz jautājumiem; taču atsevišķos gadījumos ir grūtības precīzu vārdu izvēlē, izpaužas liekvārdība. Var būt pauzes, meklējot vārdus. Pārspīlēti izmanto balss intonācijas. Runā pieļauj 5–6 vārda nozīmes un/vai vārdformas lietojuma kļūdas.	Pietiekams vārdu krājums, lai izklāstītu runas saturu un atbildētu uz jautājumiem; runas situācijai un komunikācijas nolūkam atbilstošs vārdu lietojums. Dažkārt var būt pauzes, meklējot precīzāku izteiksmi. Cenšas izmantot balss intonāciju. Runā pieļauj 3–4 vārda nozīmes un/vai vārdformas lietojuma kļūdas.	Plašs, bagāts vārdu krājums (piemēram, sinonīmi, frazeoloģismi un citi iederīgi valodas līdzekļi). Runas situācijai un komunikācijas nolūkam atbilstošs vārdu lietojums, kas ļauj brīvi, skaidri un pārliecinoši izteikties par tematu un atbildēt uz jautājumiem. Runā brīvi un pārliecinoši. Maina balss intonācijas, lai uzsvērtu teiktā jēgu. Runā pieļauj 1–2 vārda nozīmes un/vai vārdformas lietojuma kļūdas.
Punkti	1 punkts	2 punkti	3 punkti	4 punkti
5. Saziņa (jautājumu izpratne un atbildes uz	Atbild vismaz uz vienu jautājumu. un/vai	Atbild uz abiem jautājumiem. Jautājumus izprot, taču atbildes ir īsas,	Atbild izvērsti uz abiem jautājumiem. Jautājumus izprot, atbildes ir izvērstas, domu izklāsts skaidrs, taču	Atbild izvērsti, precīzi un skaidri uz abiem jautājumiem. Spēj brīvi

jautājumiem)* **Skolēna atbildēm tiek piemēroti arī valodas kultūras kritēriji (Sk. “Vārdu krājums un gramatika”) *0 punktu Nespēj vai atsakās atbildēt uz jautājumiem.	Jautājumus izprot daļēji, nespēj pilnībā formulēt savu atbildi.	formālas vai pārāk vispārīgas.	kāda no atbildēm pilnībā neatsedz uzdotā jautājuma būtību.	pamatot savu viedokli, attieksmi, vērtējumu.
--	--	---------------------------------------	---	---

**** Iepriekš sagatavoto runu vērtē** pēc kritērijiem “Temata atklāsmē”, “Runas uzbūvē”, “Argumentēšana”, **atbildes uz jautājumiem vērtē** pēc kritērija “Saziņa (jautājumu izpratne un atbildes uz jautājumiem)”, bet **kopumā visu runas sniegumu vērtē** pēc kritērija “Vārdu krājums un gramatika”.

Runas defektus, akcentu un neverbālos izteiksmes līdzekļus **nevērtē**.